

Norges mest kjente synske person gjennom tidene

Hvem var han egentlig, hvor kom han fra og hva ville han – den hemmelighetsfulle og klarsynte Marcello Haugen som døde i 1967, nesten 90 år gammel? En eiendommelig og myteomspunnen mann som for det meste var taus om seg selv og sine evner, men som av mange regnes for et stykke norsk kultur- og åndshistorie.

I denne velskrevne boken om hans liv forsøker Øistein Parmann å gi svar, blant annet ved hjelp av skildringene til Marcellos venner og flere av dem som møtte og ble hjulpet av ham.

Biograf Parmann gjengir også mange av sine egne etter eget utsagn ”underlige ’tilfeldigheter’” under arbeidet med boken.

Spennende faktastoff om Marcello Haugen, med en rekke eksempler på hans synskhet og helbredende evner – og så veldokumentert at selv skeptikerne vil la seg overbevise!

Huset på Svarga.

Bildet er tatt i 1998. Huset er nå i private hender, men kapellet er bevart fra Marcello's tid og kan sees for de som ønsker det.

Innhold

Forord.....	9
Barndom og ungdom i	
"sølvbyen"	15
Lokomotivpusser og eventyrprins".....	63
Nye inntrykk.....	73
Den nye "Visknut".....	81
"Mannen med den sjette sans".....	88
Et skjebnesvangert år.....	103
"Den celebre kvaksalver".....	116
"Øvre-Svarga" og "Sameti".....	122
Melkebutikk i Kristiania og grevskap i Østerrike.....	130
Skipsreder, byggherre og Pater familias.....	135
Sjelesørger og åndelig veileder.....	148
Mange kan fortelle.....	162
På nært hold.....	179
Legene overså - Marcello så.....	210
Gamle kjente.....	218
Nære, venner og naboer.....	224
Krig og - "Svarga".....	229
Marcello og kvinnene.....	240
Korset og rosen.....	245
Merkelige malerier.....	253
Meninger om mangt.....	260
Marcello og Legene.....	268
Over "terskelen".....	275

Efterskrift 1985.....	278
"Fortrolige" meddelelser.....	285

Det utdraget fra denne boken som er tatt med her er fra forordene og første kapitel (Barndom og ungdom i "sølvbyen").

Forord

Under hele min barndom og oppvekst dukket til stadighet navnet Marcello Haugen opp, kjent og fremmedartet på samme tid, rytmisk og velklingende. Av de voksne ble han alltid omtalt på en slik måte at et barn øyeblikkelig spisset ører - her var vi ute av hverdagen og inne i noe som barn har bedre forstand på enn voksne.

De aller fleste mennesker over en viss alder her i landet har hørt om ham. Tusener på tusener har møtt ham personlig og er blitt hjulpet av ham på en eller annen måte.

Men hvem var han?

Marcello Haugen var konsekvent taus om seg selv. Bare i brokker finnes opplysninger som kan føyes sammen slik at de danner en ytre og en indre biografi. Han har ikke etterlatt seg noe skrevet om seg selv, hverken dagbokblader eller brev. Heller ikke har han fortalt noen noe vesentlig om seg selv. Tvert imot sørget han for å skjule sine spor. Han var - for å bruke et uttrykk fra Churchill - "et mysterium innhyllet i gåter".

Det rent biografiske materialet om Marcello Haugen har med andre ord vært meget vanskelig å oppspore.

Han døde i 1967. Selv møtte jeg ham aldri. En gang i 50-årene hadde jeg en chance. Jeg var på Nansenskolen som foredragsholder, og alle elevene hadde i tur og orden besøkt ham. Jeg hadde selv lyst, men syntes ikke jeg hadde noe brukbart påskudd. Dessuten var jeg aktiv journalist på den tiden, og jeg visste at han konsekvent nektet å ta imot pressefolk. Marcello Haugens stemme har jeg hørt på lydbånd. Det er det nærmeste jeg har vært ham.

Hvorfor fant jeg da på å skrive bok om ham?

Jeg fant ikke på det. Det hele begynte nærmest ved en misforståelse. Jeg fikk en telefonoppringning fra forfatteren Andreas Eriksen, som nettopp hadde avsluttet arbeidet med et TV-program om vår store billedhugger Rolf Lunde fra Lillehammer, og nå hadde han fått ideen til et program om Marcello Haugen som skulle hete "Veien til Svarga". Eriksen hadde forstått det slik at jeg kjente Marcello Haugen og ville ha meg med i programmet som intervjuer. Jeg sa nei - har ikke tid, vet forøvrig ingenting om mannen, finn en annen.

Jeg lot meg imidlertid overtale til å ta et par av samtalene. Det endte med at jeg tok alle.

Under disse filmdagene på Lillehammer våren 1973 kom vi i kontakt med en rekke mennesker som fortalte om Marcello Haugen. Jeg lyttet til dem med stigende forbauselse. Var dette sant? Kunne dette være mulig?

Bare en brøkdel av stoffet kunne rommes innenfor et TV program. Utover sommeren fortsatte det å beskjeftige meg, og jeg plaget meg selv med tanken på at programmet kunne gi støtet til en lettvindt, sensasjonspreget utnyttelse av stoffet omkring denne mannen som hele sitt liv avskydde all publisitet. Dette ble etterhvert noe av et samvittighetsproblem for meg, som endte i en beslutning: hvis noen skal skrive om Marcello Haugen, skal jeg gjøre det.

Vel - her er boken.

Jeg har søkt å fremstille mennesket Marcello Haugen uten å legge noe til, men også uten å trekke noe fra. I første omgang har jeg sett det som en oppgave å fremlegge materialet omkring ham, ikke å diskutere det. En måneds tid høsten 1973 reiste jeg rundt i landet og tok opp samtaler på lydbånd med mennesker som på en eller annen måte har hatt forbindelse med Marcello Haugen. Der det har vært mulig, har jeg sørget for å få historien fra første hånd. Dette "anekdotemateriale" danner en vesentlig del av boken. Selv synes jeg at bildet av mannen har steget frem for meg gjennom disse samtaler. Det er mitt håp at leseren vil lære ham å kjenne på denne måten.

Man kunne ha fortsatt i lange tider med å samle historier fra folk som har opplevet Marcello Haugen. Men hensikten med denne boken var ikke å lage en samling anekdoter om mannen. Derfor gjengir jeg bare et utvalg av dem jeg har kunnet få tak i.

Under arbeidet ønsket jeg ofte at jeg hadde vært litt klarsynt selv, så hadde jeg kanskje funnet frem til de aller "beste" og mest karakteristiske historiene. De jeg har samlet er allikevel tilstrekkelig til å belyse de viktigste sider av Marcello Haugen og hans spesielle evner.

Jeg føler trang til å takke alle de mennesker som i brev og samtaler har fortalt meg om Marcello Haugen. En særlig takk til Trude Hogstad, som kjente Marcello godt gjennom mange år, og som overlot meg sine opptegetninger om ham. Mange av opplysningene om hans barndomsår skyldes henne. Endelig en takk til hans familie som tillitsfullt har stillet til disposisjon det materiale som der fantes.

Nesodden mai 1974

Øistein Parmann

Forord til ny utgave

Boken om Marcello Haugen har vært utsolgt i flere år, og mange har etterlyst en ny utgave. Siden den utkom første gang i 1974 har jeg mottatt brev og henvendelser fra folk som fortalte sin historie om Marcello Haugen og sine opplevelser med ham. En del av dette stoffet har jeg tatt med i den nye utgaven, samtidig som annet, mindre vesentlig stoff er sløffet. Forøvrig er hovedinnholdet uforandret.

Jeg opplevet så mange underlige såkalte "tilfeldigheter" den gangen jeg arbeidet med boken. I et efterskrift gjengir jeg noen av disse hendelsene, som kanskje for enkelte lesere vil ha en ekte tilknytning til stoffet i boken forøvrig. Man får legge i disse hendelser hva man vil. Men når det gjelder et menneske som Marcello Haugen, regner jeg ingenting for helt usannsynlig. Man kan lett bli overtroisk, men like ofte er man for "undertroisk" og går blind og døv forbi små signaler langs veien.

Jeg har også tatt med noen prøver på de "fortrolige" stensilerte meddelelser som Marcello Haugen delte ut.

Bildene i boken er for det meste amatør fotografier. En gruppe bilder - bl.a. omslagsfotoet - er tatt av Marcellos venn, fotograf Hans T. Løkken på Lillehammer. Et par fotografier har rektor Jon Fretheim stillet til disposisjon.

De fleste av de mennesker jeg intervjuet for 12 år siden er døde. Det var altså i siste øyeblikk stoffet om Marcello Haugen ble samlet. Men ennå lever mennesker som møtte ham og kjente ham og som har gitt meg nyttige opplysninger og bidrag til forståelsen av denne eiendommelige mann. Jeg takker dem alle, både de levende og de såkalte døde.

Nesodden april 1985

Øistein Parmann

Forord til 3. utgave

Siden 1974, da jeg første gang utgav boken om Marcello Haugen, har interessen for denne eiendommelige skikkelse bare øket. Mange har fortalt meg at beretningen om ham ble en inngang til et liv med større perspektiv og rikere innhold. Dette har gitt meg en følelse av dyp tilfredshet og takknemlighet, og har for meg vært en bekreftelse på verdien av det skrevne ord og av boken som medium.

I forordet til førsteutgaven skriver jeg: "Marcello Haugen var konsekvent taus om seg selv. Bare i brokker finnes opplysninger som kan føyes sammen slik at de danner en ytre og en indre biografi. Han har ikke etterlatt seg noe skrevet om seg selv, hverken dagbokblader eller brev&ldots;"

Høsten 1987 dukket det opp en påbegynt selvbiografi med Marcello Haugens karakteristiske, energiske og klare håndskrift, skrevet i Hillerød i Danmark 1938. Han var da 60 år gammel. Manuskriptet var blitt oppbevart hos en av hans slektninger. Det er på 132 sider (fortalt i 3. person) og slutter midt i en setning. Manuskriptet rekker frem til Marcello er 21 år.

Funnet av manuskriptet er betydningsfullt. Vi kan bare beklage at Marcello ikke rakk å fullføre det. Vi skulle gjerne ha hans egen beretning om sitt mangfoldige liv, hvor store perioder for oss ligger i mørke eller halvmørke. Begynnelsen av manuskriptet er bredt anlagt; han hadde åpenbart i sinne å skrive om hele sitt liv, og da også sikkert om alt det han alltid tiet med. Akkurat idet tampen så å si begynner å brenne, dvs. når han for alvor blir klar over, og begynner å ta i bruk, sine overnaturlige evner, slutter manuskriptet.

Men skildringene av barndommen og den første ungdom, er selvfølgelig av betydelig interesse. Disse grunnleggende årene forklarer meget om den senere Marcello. Jeg har brukt dette materialet som kilde for en omarbeidelse og betydelig utvidelse av første del av min bok. Meget nytt stoff er her kommet til, og en del av mine opprinnelige opplysninger blir utfylt og delvis korrigert.

Aven eller annen grunn opprettholder han den gamle myte om sin fars herkomst samtidig som han - som vi skal se - selv delvis slår ben under den. Her støtter jeg meg på opplysninger fra kirkebøkene og drøfter hva som er myte og hva som er virkelighet.

Foruten Marcellos egne erindringer, er det også dukket opp - såkalt tilfeldig - en del nytt og merkelig stoff. Det dreier seg om Marcellos forbindelse med Eva Maae i tyveårene. Dette blir omtalt på sin kronologiske plass i boken.

Jeg vil her gjerne takke Rønnaug Kvakkestad, som på vegne av Marcellos familie har vist meg den tillit å overlate meg de nevnte påbegynte erindringer. Likeledes takker jeg Marcellos søsterdatter Borghild Haugaløkken fra Otta og Else Marie Kilén for supplerende materiale.

Nesodden april 1989

Øistein Parmann

Forord til 4. utgave

Denne nye utgave av boken om Marcello Haugen er et fotografisk opptrykk av den forrige, bortsett fra et tillegg på noen sider som er føyet til på slutten av boken. Det dukker stadig opp nye og interessante ting om Marcello, og jeg har funnet det riktig å føye dette til det materialet som er opparbeidet gjennom de tidligere utgaver. Interessen for Marcello Haugen er stadig stigende, særlig er det gledelig for meg å oppleve interessen blant de unge.

Nesodden oktober 1992

Øistein Parmann

Barndom og ungdom i "sølvbyen"

Våren 1850 var et sigøynerfølge på vei til Kongsberg marked. En regnværnsnatt fikk vandrerne tak over hodet i drengestuen på en gård. Da de neste dag dro videre, lå det tilbake en to måneder gammel gutt.

Åtteogtyve år senere ble han far til et guttebarn som ble døpt Martin Mikael, den senere Marcello Haugen.

Slik lyder myten. Men allerede her støter vi på den første av alle de gåter vi etterhvert skal møte i denne boken. La oss foreløpig vente litt med å la Martin Mikael komme til verden og konsentrere oss om faren.

I den påbegynte selvbiografien som er kommet for dagen, opprettholder Marcello Haugen denne myte om sin fars opprinnelse. Han begynner slik: "Det var ved vintertid omkring året 1851 at et større følge fremmedartede folk av Romanesslekten reiste omkring i Norge . . . Da følget kom til Eiker, tok de opphold på gården Søndre Kofstad. Her ble det besluttet at følget skulle reise til Kongsberg marked.

Vinteren var streng det året, og det farende folk ble enige om å sette igjen en gutt på 3-4 måneder hos de snille bondefolk, for siden at hente ham etter Kongsberg markeds slutt. Men etter Kongsberg kom Skiens marked og følget drog dit. Således gikk det til at den lille gutt ble igjen på gården. Etter ca. to år kom det farende folk igjen på disse trakter for å hente barnet,

men da var pleiemoren, som het Ragnhild, blitt så glad i gutten at hun bestemte seg for å beholde ham som sin egen. Denne gutt ble senere døpt og fikk navnet Thoreus.

Det gode forhold som var oppstått mellom det farende folk og de som eide gården, hadde det tilfølgende at de efterlot seg enda et barn, nemlig guttens bror. Dette siste barn ble senere døpt under det deromkring almindelige navn Lars."

Marcello forteller videre at guttene vokste opp på gården, men økonomien ble etterhvert så dårlig at pleiemoren Ragnhild reiste til Kongsberg og tok guttene med seg. Hun giftet seg med en som het Lars, men om ham vet vi lite annet enn at han "fikk smak for det sterke, og det ble hans undergang."

Denne historie er vel blitt antydning omtrent slik i Marcellos barndom og er blitt en slags tradisjon. På Statsarkivet i Oslo finnes imidlertid kirkebøkene fra Kongsberg. Her kan man lese at Marcellos far er født 2. februar 1850 og at han ble døpt i Kongsberg kirke den 11. august samme år og fikk navnet Thoreus. Som foreldre oppgis "løsarbeider" Hans Larsen Haugen og Ragnhild Thorgersdatter Stensrud. Videre står det i en spesiell rubrikk: "Ektefødt". Dette tok man meget høytidelig på den tiden. Ektefødt betyr at de foreldre som er oppgitt i kirkeboken er de virkelige foreldre og videre at de levet i ekteskap. Som faddere er oppgitt to kvinner og en mann som alle heter Haugen, foruten en Henrik Eriksen.

Allerede dette slår ben under myten om at Ragnhild ikke var hans mor, men hans pleiemor og at da sigøynerfølget kom tilbake, ville hun beholde gutten. Hva med det neste barnet Lars, som skulle være satt igjen to år etter? Var han også spebarn? I kirkeboken for årene etter, altså 1851, '52 og '53 finner vi ham ikke, men derimot i 1849 finner vi at Lars ble døpt 3. februar, født i 27. desember året før. Også her oppgis de samme foreldre som for Thoreus året etter, og også her finner vi ordet "ektefødt". Og som faddere foruten "børnets fader" og "moder", Anne Babro Hansdotter og Ole Madsen.

Det er lite trolig at Ragnhild og Hans Larsen Haugen har løyet for presten da de oppgav at barna var ektefødt. Det sannsynlige er at begge foreldrene var omstreifere, sigøynere, eller bare den ene av dem, i så fall moren. At Ragnhild har hatt forbindelse med, eller direkte vært i slekt med den omtalte omvandrende flokk av "Romanes-slekten", er ikke utelukket. Guttene var mørke i huden, hadde kullsorte øyne og ravnsvart hår.

Når det gjelder Kofstadgårdene som ligger i Øvre Eiker, er det ingen her som har hørt noe som kan knytte historien om sigøynerfølget til Søndre Kofstads historie eller tradisjon. Heller ikke har det hørt noen Ragnhild til disse gårdene. Derimot visste man godt hvem Marcello Haugen var.

Faren til Thoreus hører vi ikke noe mere til. Moren skal vi møte igjen. Hun gikk fra dør til dør uten hjem, led meget ondt og endte sine dager i Tinn i Telemark.

Broren Lars, druknet som ung gutt i Numedalslågen da han skulle forsøke å redde en kamerat som var gått i råken.

Thoreus ble tatt hånd om av sorenskriveren i Kongsberg, Johan Carl Penne Nielsen. Her ble han godt oppdradd, konfirmert i Kongsberg kirke i 1865. Senere ble han altnuligmann hos Anton Lie - kjent kolonial- og vinhandler. Da Thoreus var 21 år gammel, skaffet sorenskriveren ham arbeide ved Kongsberg sølvverk. Etter at driften ved de gamle grubene

var tatt opp igjen i 1833 som statsforetagende, ble en stilling ved grubene regnet som en sikker levevei. Man kunne tjene opptil 40 kroner måneden pluss en skjepe bygg. Sammen med de andre grubearbeiderne bodde Thoreus i Sackerhaus og var borte hele uken. Han kom hjem fredag kveld og dro til grubene igjen mandag morgen.

Han beskrives som vakker og mørkhudet. Etterhvert lot han skjegget gro, slik at han ble preget av masse sort hår og skjegg og de mørke øynene. Folk kalte ham bare "Sigøyneren". Selv kalte han seg Thoreus Hansen Haugen, eller Torius, som han ble hetende. Han var godt likt av alle, var ikke noe sterkt og larmende mannfolk; når han kom inn i stuen, dempet man seg uvilkårlig. Han talte med en dyp, vakker stemme. Men han manglet nok ikke sydlandsk temperament og lynne. Han var plaget av å skulle henge i klokkestrengen. Fast arbeide stred mot hans natur, og han tålte dårlig støvet i grubene og klimaet dypt under jorden. Han var tidlig plaget av silikose.

Thoreus begynte som vanlig grubearbeider, men avanserte til stiger.

Han møtte Elen Marie Mikalsdatter. Hennes bakgrunn vet vi påfallende lite om. Selv fortalte hun aldri noe om sin slekt. Ikke engang til sine barn. Hun vokste opp hos en onkel på Skedsmo. Han het Tærud og drev butikk. Det heter seg at familien hennes var av fransk-tysk avstamning, og at den var kommet til landet over Sverige.

Elen og Thoreus var de rake motsetninger. Hun var sterk og jordnær, praktisk, modig og munter. Hun hadde allerede prøvet seg i mange av livets situasjoner og gikk ikke av veien for noen vanskeligheter. Hun hadde et kraftig ansikt med enkle trekk og et mykt og sanselig, men samtidig sterkt munnparti.

Hun ville ha eget hus. De sparte til et lite én-etasjes hus på Krutthusmoen. Det kostet 2000 kroner, og det var mange penger den gang. Det betydde sparsommelighet og forsakelser, men her ble det skapt et godt og hyggelig hjem.

Elen Marie fikk ni barn i alt. Det var Hans Martinius, f: 1871, Rudolf Laurits, f: 75, Martin Mikael, f: 78, Agnes Wilhelmine, f: 80, Inga Mathilde, f: 82, Ole Wilhelm, f: 84, Anna Hedvig, f: 85, Isak, f: 87 og Kathrine, f: 91.

Den første sønnen hadde Elen Marie med seg inn i "ekteskapet", og den siste datteren fikk hun etter at Thoreus var død. Anna Hedvig døde fem år gammel, og Isak ble bare tre år.

Martin Mikael ble altså født i 1878, den 6. juli, og døpt i Kongsberg kirke den 28. juli samme år. På dåpsattesten heter han Martin Mikael Hansen Haugen. (I fødselsregisteret heter han bare Martin Mikael Hansen. Og foreldrene har hvert sitt navn, Thoreus Hansen og Elen Marie Mikaelen.)

Thoreus var en god far, elsket av barna. Marcello skildrer det slik: "I vinterkveldene når varmen trakk dirrende gjennom ovnen, kunne han sitte med et barn på hvert kne og fortelle underlige historier. Han talte om fremmede land, om frie folk, om dyr, planter og sten. Alt var for ham en levende organisme, en samlet, beåndet organisme han ikke begrep, men intuitivt følte og opplevet i seg. Undertiden kunne han med sin melodiose stemme fortelle barna om livets alvorlige sider, om dyp livsvisdom. Når så de spørrende barneøyne ble rettet mot ham, sa han alltid: Dette skal du huske til du blir voksen og forstår. Mangt et spørsmål og svar av dypere art blev gjemt, husket og forstått i skjells år og alder. Kanskje ante han at han skulle gå

så tidlig bort. Særlig interesse hadde han av treskjærerarbeide. Han kunne ofte skape de morsomste ting ut av et stykke tre med bare tollekniven som verktøy. I tegning var han også en mester, særlig, og med dyp interesse, tegnet han hester..."

Martin Mikael ble sterkt knyttet til faren.

Den lille Martin tålte ikke sterke lyder. Da ble han helt ute av seg og ropte: "Jeg vil ikke være her lenger, jeg vil ikke være her lenger." Moren gav ham naftadråper og sendte ham i seng. Som voksen fortalte han engang at han i slike stunder lengtet tilbake til "tilværelsen før fødselen".

"Stjernehimmlen inne i hodet på folk," sa han engang. Moren ble engstelig. Er det noe galt med gutten? Faren iakttok ham stille, og forstod. Senere hjalp han gutten sin gjennom mangen vanskelig stund.

"Mor, alle henger sammen i ryggen." Nå fantaserer han igjen, sa moren. Martin gikk meget for seg selv. - Ubevisst opplevet han seg som anderledes, men han forstod det først litt etter litt. Det sies at "fontanellen", det myke, åpne partiet i hodet, vokste sent igjen hos ham. Han trakk seg unna voldsom lek, likte ikke å slåss. I nærheten av der de bodde, var en stor, åpen beitemark med busker og gress. Dit søkte han ofte, la seg på ryggen og så opp i himmelrommet. Han syntes han opplevet så meget vakkert da. En gang så han de hvite skyene danne seg til to mektige hender som formet noe. Omsider kom det ut en stor fugl som begynte å fly rett mot ham. Etter som den nærmet seg, ble den mindre og mindre. Til slutt landet den på en busk i nærheten og begynte å kvitre og synge.

En dag kom han forbi et uthus. I døråpningen stod et spann med maling, en deilig rød og spennende farge som han ikke kunne stirre seg mett på. Han - som var så redd for å gjøre noe galt, grep en malerkost som lå der og malte en stor rose på et bord som stod innenfor. En dame som hørte til stedet, kom forbi og fikk se hva han drev på med. Martin trodde at taket

skulle falle ned over ham, men damen skjente ikke. Hun beundret rosen, sa den var nydelig. Dette gjorde et sterkt inntrykk på gutten - at hun ikke skjente.

En av hans yngre søstre, Inga, kunne få anfall av krampegråt, eller hun kunne like ofte få latterkrampe. En gang Inga fikk en slik krampe, tok Martin henne i armene sine. Da merket han for første gang at det gikk en kraft gjennom hendene hans, og krampen forlot henne.

En gang han som liten gutt var ute sammen med sin mor, stanset de og så på at en hest ble skodd. Da smeden høvlet hoven, "så" gutten plutselig at høvelen ville gå for dypt og treffe nerven. Han ble fylt av angst for smerten som hesten ville oppleve, og plutselig var han selv hesten, han opplevet den liksom gjennomlyst slik at han "så tvers igjennom den". Dette fortalte han moren. Hun ble igjen betenkt. Var ikke gutten normal? Hennes opplevelse av livet var praktisk og jordnær. Hovedsaken var å berge seg, ikke sulte og fryse. Fattigfolks kår var harde. Hun kjente dem. Bare den sterke, friske og normale var tilpasningsdyktig nok til å klare seg i verden, til å tjene penger. Alt avvikende betydde problemer, og alle problemer utover hverdagens var kostbare. Hun fortalte om guttens "syn" til faren. Han tok sin sønn med seg på en liten spaseretur og fortalte ham at han hadde arvet evner som ofte forekom blant sigøynere. Disse evner var en stor gave, men han skulle ikke snakke for meget om dem til andre.

Fra da av lærte han seg å tie med hva han opplevet.

Han følte seg trygg sammen med faren og n æret en dyp og inderlig hengivenhet for ham.

Senere, da han begynte på skolen, var det ikke til å unngå at de andre guttene - med barns dype instinkt - var klar over at Martin ikke var som dem. Barn har en ubevisst angst for dem som er anderledes. Historien om Josef og hans brødre utspilles på hver eneste skolevei. Martin ble plaget av de andre guttene, eller "mobbet" som det heter i dag. Han gruete seg hver dag til skoleveien.

Men også lærere har ofte en ubevisst angst for den elev som ikke tilpasser seg hurtig nok. I første klasse hadde lærerinnen lært dem at to og to er fire. Martin ble hørt i dette dagen efter, men han så bare dum ut. "Det er fire!" ropte lærerinnen. "Er det det bestandig da?" spurte Martin. Da fikk han en knallende ørefik. Den gjorde vondt lenge. Han glemte aldri episoden, men mente senere at den ørefiken var sunn. Den hjalp ham til å komme ned på jorden. Man "våkner" av en ørefik.

Det var sjelden Martin fikk gå i fred når han måtte passere en gutteflokk fra skolen. En dag hendte det noe. Han kom gående gjennom gaten, i enden stod flokken av plageånder. Det var forsent å snu. Da ønsket han seg dypt og inderlig at faren hadde vært der og gått ved siden av ham og han forsøkte ubevisst å "ligne" ham, han forsøkte å gå med det samme tunge sig i skrittene som var så karakteristisk for faren. Da han hadde passert, og pustet lettet ut, hørte han en av guttene si: "Hvor ble det av Sigøyner'n?" - Han kunne synkverve. Han forstod at han gjennom sitt inderlige ønske om å ha faren ved siden av seg, hadde skapt et blendverk for guttenes øyne. Senere i livet lærte han seg å mestre denne kunsten, men han brukte den nesten aldri. Han betraktet det som et misbruk av evnene, noe illegalt, på grensen til sort magi. Men det rare er at Martin fra den dag av fikk gå i fred.

En dag fortalte en gammel kone at de holdt på å grave en grav inne på kirkegården. Han gikk der inn og nærmet seg stedet hvor to karer holdt på å kaste jord opp fra dypet. Plutselig ruller en hodeskalle nedover jordhaugen. En av karene ropte: "Der har'u bestemora di!" Martin visste at det ikke var sant, men episoden gjorde et sterkt inntrykk på ham og nærmet hans interesse for døden som hans fantasi stadig kretset om.

Nei, den ene bestemoren sin kjente han. Det var farmor som bodde i Tinn og som av og til var på besøk. Martin oppdaget at når bestemor var alene med sønnen sin, Thoreus, da snakket de et merkelig fremmed sprog sammen. Martin tok det inn og merket at han forstod det. Men når moren kom inn i rommet, slo de med en gang over i norsk.

Martin sprang en dag full av glede nedover veien med veslebroren, Wilhelm, på ryggen. De skulle møte far som kom fra grubene. Plutselig snublet Martin i en sten, Wilhelm falt ned og slo seg så han blødde.

De voksne måtte ta seg av lillebroren. Martin sprang i sin fortvilelse opp på loftet og grov seg ned i sagflisen som dekket gulvet. Det lød gråt og jammer nedenfra. Det skar i det bankende guttehjertet der oppe. Etterhvert stilnet gråten, og så ble det ropt på Martin. Hvor var han blitt av? Han kavet seg frem av sagflisen i den mørke kroken hvor han hadde gjemt seg. Idet samme kjente han noe hårdt, det var en liten rund klump, som følte ruglete på overflaten. Selv om han var full av sagflis på klærne, slapp han å få skjenn da han kom ned. Han var lykkelig for det, og nå kunne han også vise frem sitt forunderlige funn.

I sine erindringer skriver han selv om denne betydningsfulle begivenhet: "Det viste seg å være en stor medaljong av støpegods med Martin Luthers brystbilde på den ene siden. Medaljongen var til å åpne. På den andre siden stod det at denne medaljongen ble preget i anledning av Martin Luthers 400-årsminne!* (*Luther ble født i 1483. Forf. anm.*)

Martin viste sin mor medaljongen, men hun forstod ikke den tyske inskripsjonen, og da hun så på den, sa hun resolutt. 'Det står Martin på den og da må det vel være deg.' Dermed gav hun

ham medaljongen tilbake og skjøv ham vekk, travelt som hun alltid hadde det. Martin som ved denne tid gikk i første klasse på skolen, eiet ikke komisk sans og tok sin mors ord med sannhetens alvor og trodde hva hun sa, tiltross for at han intet begrep. Hans mor begrep aldri at hun i denne stund sådde et tankefrø i guttens barnesinn som ble bestemmende for hans livsinteresse og forskning da han omsider lærte lovene om reinkarnasjonen å kjenne. På skolen da han lærte Martin Luthers læresetninger, kunne han i lange stunder gruble over hvor, når og på hvilken måte Martin - han selv som hans mor hadde sagt - kunne ha; skrevet dette, og ofte falt det over ham som en dunkel erindring i en uforklarlig fortid at noe sådant virkelig hadde skjedd. I alle skoleår og hele livet igjennom studerte han Martin Luthers liv og lære og sammenlignet og fant gjenkjennelser i sitt eget liv med ham helt inn i dagens små bagateller såvelsom i de store livsretninger. Ved denne stadige oppmerksomhet og kopierende sammenligning, tiltrakk han seg gjennom kosmisk innstilling så mangt og meget av Luthers livsinnstilling at dette igjen virket på hans legemlige befinnende og ad alchymistisk prosess skapte de samme sjelelige kamper og de samme legemlige lidelser."

Vi skal senere i boken komme tilbake til Martin Luther og Marcello Haugen. Foreløpig bare dette: Han bevarte medaljongen som et klenodium. Den var noe av det dyrebareste han eide.

En av Marcellos nærmeste venner i de siste år av hans liv, Trude Hogstad, fortalte at medaljongen dessverre var blitt borte for ham. Han hadde mistet den, og det var så sørgelig. Jeg husker at jeg den gang - i 1973 -tenkte at det var da merkelig at Marcello - som kunne se og finne bortkomne ting for andre - skulle miste noe han satte slik pris på. Men slik var det altså. Så gikk det femten år. I mai 1988 ringte en dame fra Kristiansand og sa: "Den medaljongen, den har jeg den. Marcello Haugen forærte den til min mor." Jeg ble invitert til Kristiansand, og dermed kunne jeg nøste opp et betydningsfullt innslag i Marcellos liv som vi skal komme tilbake til.

Navnet Mikael hadde han etter sin morfar. De andre barna kalte ham Mikkel. Engang i 9-10 årsalderen fortalte han bestemor Ragnhild om klengenavnene sine. Da sa hun: Du har rett til å bruke enda et navn, et adelig familienavn fra Italia: Marcello. Og så fortalte hun hva hun visste om det hun påstod var hans slekt. Den hadde store jordegods ved Napoli. Familien kom inn i en politisk strid som bl.a. førte til at en del av Marcello-slekten måtte rømme til Romania. En av dem kom i forbindelse med en sigøynerkvinne og fulgte med på vandring nordover. Ferden gikk gjennom Tyskland, videre til Sverige, helt til Nord-Sverige og over til Norge. Sydover igjen. Endepunktet for noen av dem ble altså Kongsberg og Tinn. Hvor mange ledd historien går tilbake, vet vi ikke. Farmor bad Martin Mikael om å love at han, når han ble voksen, skulle reise både til Italia og Romania og forsøke å få kontakt med sin slekt. Han lovet det.

Ifølge den italienske Enciclopedia Treccani, har en adelig familie Marcello gjort seg sterkt gjeldende både politisk og militært i Venezia, ikke i Napoli, fra 1400-tallet og frem til våre dager. I Venezias storhetstid var det til og med flere doger av familien Marcello. Den mest kjente var Nicolo Marcello. Han preget den venetianske halvliren med sitt navn. Blant andre bemerkelsesverdige medlemmer av familien kan nevnes Lorenzo Marcello som i 1656 ledet den venetianske flåte til en ærefull seier over tyrkerne ved Dardanellene. Kjent er også komponisten Benedetto Marcello, født i 1686.

Marcello er forøvrig et almindelig fornavn i Italia. Det skal være avledet av navnet Marco. Etymologisk kan det føres tilbake til latin Marcus, hvilket enten kan bety "født i mars måned" eller "stammende fra Martes" -krigsguden. Marcello kan altså også ganske enkelt være en italiensk variant av det norske navnet Martin.

Det var basar i Kongsberg. Martin Mikael hadde ti øre å ta nummer for, og hvert nummer kostet to øre. Han måtte derfor vurdere meget nøye hvilken gevinst han skulle satse summen på. Etter å ha studert alt det verdifulle og vidunderlige man kunne vinne, satte han, som den første, sine ti øre på en stor, vakker bibel. Han gikk i spenning til trekningen utpå kvelden. Bibelen -lodd nummer en hadde vunnet: Martin Mikael Toriusen Haugen. Navnet hans ble skrevet med skjønnskrift foran i boken av basarkomiteens formann. Denne bibelen gjemte han senere hele livet som et klenodium.

Da Martin hadde tjent sin første blanke krone, vekslet han den inn i 100 enøringer og spilte rik mann. Han delte ut med rund hånd til søsken og venner. Senere tok moren seg av pengene han tjente, hver øre måtte avleveres.

Allerede mens han gikk på skolen, måtte han sammen med sine eldste søsken ut og tjene for å hjelpe til hjemme. De tok forskjellige småjobber, gikk med avisen og bragte varer for kjøpmannen. En tid var Martin håndlanger for en murer.

Ellers var det meget å oppleve i den gamle grubebyen på den tiden, merkelige navn og steder satte guttefantasi i sving. Martin fikk høre gamle fortellinger, som for eksempel beretningen om jordskjelvet i 1623 som hadde rystet store deler av det norske grunnfjellet. Det var da den store sølvklumpen måtte ha vært slynget opp som den unge gjeterjenten og gjetergutten fra gårdene Grossvoll og Verp i Sandsvær fant. Bonden Christoffer Grossvoll støpte knapper av sølvet og var uforsiktig nok til å by dem frem på markedet i Skien. Snart var det stort røre, både i Danmark og Norge. Foged, lensherre og stattholderen, Jens Juel, ble alarmert, og ved kongebrev ble det karakterisert som "sølvtyveri" å rote mere i den grunnen hvor det kostelige funn var gjort. Bøndene Grossvoll og Verp ble begge arrestert for tyveri. Dette var begynnelsen til "Sølvverket".

Til grubedriften knytter seg alle de fremmede navn og de mytiske beretninger som ennå levet på folkemunne i hele det forrige århundre, og som vi kan få et inntrykk av den dag i dag. Tenk bare på "Kronene i Hovet" oppe i "Storåsen" med diktet:

*"Her, hvor vildsom Ørk har været
og sig grumme dyr ernæret
nu et Guds Skattkammer findes
hvor den ædle Sølvertz vindes."*

Her levet oberberghauptmann von Gabel og huttenreuter Schwabe. Berghauptmannen var øverste leder - ikke bare av gruben, men av hele bergsamfunnet. Den neste i rang var Geschworenen, så fulgte Einfahrer, en slags overkontrollør, Markscheidere var datidens landmålere, Bergprober undersøkte ertsens gehalt, Schichtmesteren var regnskapsfører, Stiger var oppsynsmann og under dem var Sauberknechter, Skathauere og Borhauere, som hadde det farligste arbeide med å minere. Og over det hele stod adelen, kongemakten og Gud.

Betegnelse holdt seg. Torius Haugen var stiger og brukte ennå den gamle bergmannsdrakten med kort sort jakke med sølvknapper, rutete bukser og sort rund hatt uten brem.

Martin og den yngre broren Wilhelm fikk være med far ned i dypet, stige for stige ned sjaktene og gjennom stollene med bergmannslampen til å lyse opp. Ned i dypet hvor verdiene hentes frem. "Bryt meg veien, tunge hammer." Bergverksdrift stod for de unge guttene som et real-symbol: Bringe verdiene opp i dagen, foredle dem.

Martins beste venn het Hjalmar Pettersen. Han likte heller ikke å slåss og leke i guttebander. I nærheten av St. Hansflaten hadde Hjalmar og Martin bygget en barhytte i kløften rett overfor blåbærstedet deres. Denne hytten måtte de ofte forsvare mot de andre guttene i gaten.

Så lar vi den aldrende Marcello fortelle videre:

"Det hendte undertiden at Martin var alene i barhytten. Han satt og ventet, lengtet og lyttet etter sin trofaste venn. Som Martin en gang satt der ensom og lyttende, syntes han å høre en liflig og deilig musikk. Han hørte musikken fra alle vegne, men mest fra luften, syntes han. Denne musikk gjorde ham både engstelig og glad, men han tenkte selv at det kom vel mest av at han var litt "rar", så noe forskrudd måtte det vel være. Han forstod ikke den gang at det var sfærenes musikk han hørte. Han hadde ofte hørt lignende musikk før når han satt alene og lyttet, men han pleide å larme den vekk. Etter en stunds intens lytten til musikken, ble han likevel mer frimodig og til sist helt høytidsstemt. Under innflytelse av denne andaktsstemning gikk han ut av barhytten og stod og så utover stedet og omgivelsene; aldri før nu i dette øyeblikk hadde han sett hvor vakkert alle ting var.

Det var ikke bare den liflige musikken som han fremdeles hørte, men også det lys og den bevegelse av liv og levende farver han så omkring hvert tre, hver blomst og om lyngen; men også stenene og fjellene hadde en fargeprakt over seg som han aldri hadde sett maken til, og alt utstrålte levende åndende liv og frembragte en ubeskrivelig glede og lykkefølelse i hele hans vesen. Han følte som om han stod på et hellig sted. Der han stod barhodet og i dyp andakt, fikk han slik lyst til å bygge et bedehus når han ble voksen&ldots;

Martin led ofte under perioder av mismot, det var så mange ting som tynget hans sinn. For sine mindre søsken følte han et stort ansvar, han måtte alltid passe på dem i ledige stunder. Denne ansvarsfølelse gikk så inn i hans nervesystem at han hele sitt liv alltid hadde følelsen av å måtte passe sine søsken så intet ondt skjedde dem. Far og mor skulle han også hjelpe, for det pliktet han i henhold til det fjerde bud. Når Martin som eldre så seg tilbake i sitt bevegede liv, sa han ofte at intet bud hadde gjort ham så meget godt og bragt ham velstand og velvære som nettopp det fjerde bud.

Hans mismot som mindreårig kom også av at han følte seg så utenfor alt og uskikket til mange ting, for han visste at han var betraktet som en raring. Under slike

stemningssituasjoner lengtet han etter å få et sted helt for seg selv, hvor han kunne skjule seg i sikkerhet og være helt alene for riktig å kunne finne klarhet over hvordan alle ting forholdt seg både med ham selv og de andre. Hvor dette sted skulle være, visste han ikke, men så husket han en gang den salmen han lærte på skolen at 'Gud skal alting mage' og han tenkte at han fikk forsøke seg på den måten, men det var så lite sannsynlig, for han fortjente det nok ikke.

Martin var ved denne tid omkring ni år gammel og hadde nettopp gjennomgått en svær sykdom. Man sa det var skarlagensfeber og hjernebetennelse og at han hadde ligget uten bevissthet i tre døgn. Selv erindret han intet om denne bevisstløse tilstand, uten det at han hadde en fornemmelse av at han svevet i luften og nu og da forekom det ham at han var på andre steder og mest på de steder han var kjent fra før. Det var også den raritet at han kunne se en menneskelig skikkelse bak hvert enkelt menneske. Denne tåkeskikkelsen var precis likedan som det fysiske legeme, men den var gjennomskiktig, og det var dette tåkelegeme som hadde liv og bestemte alle bevegelser i det ytre legeme, slik at det så ut som om det fysiske legeme kun var en tung masse og arbeidet helt automatisk. Dette eiendommelige syn forlot ham aldri, men senere i livet kunne han beherske det med viljen, så det kun kom til de tider han innstillet seg for den forønskede situasjon, men når han var mismodig eller fysisk trett, kunne han likevel ikke alltid holde denne foreteelse tilbake. Han led heller ikke så meget under at det var slik, efter at hans forstandsvesen var mer utviklet og han kunne bedømme situasjonen gjennom logisk betraktning, men det var tross alt en plage han måtte bære hos seg selv og alene og alltid fortie.

Martin husket så tydelig det øyeblikk han våknet av sykdommen. Han følte seg så lett og oppløftet til sinns, som om han var befrikk fra en tung byrde. Derfor kunne han ikke forstå hvorfor hans bror Rudolf satt på sengekanten og gråt. Rudolf fortalte at han hadde hørt ute i byen at Martin var død.

Martin kunne ikke glemme sin lengsel og trang efter å finne et sted hvor han kunne være for seg selv og sitte og gruble uten at noen visste om det. Hver aften før søvnen og så lenge han kunne huske tilbake hadde han alltid lest sitt Fadervår og 'Tretten engle om mig stå'. Han kom til å tenke på at kanskje var dette for lite, hvis 'Gud skulle alting mage', og han ville så gjerne ha et hemmelig tilholdssted. Han forsøkte derfor, fryktsomt og under stor ansvarsfølelse å finne ord og selv sette sammen en bønn som kunne uttrykke tydeligere hva han ønsket av Vår Herre. I stedet for å sitte og hvile, hadde Martin for vane å legge seg på ryggen og se på himmelen, særlig når det var skyet, kunne han få til de mest besynderlige figurer og begivenheter ved å fordype seg i skyenes formasjoner.

Så var det en vårdag med varm sol, men det var ennu sne i åsene omkring. Som han lå slik og døset fikk han plutselig se en skog, og midt inne i denne skogen var det en hule, en mørk åpning i fjellsiden. Det stod en gran rett over åpningen, og det var småskog omkring senkningen som førte inn i fjellet. På bunnen av senkningen var det vann som rislet sagte frem fra den mørke åpningen. Langt inne i hulen var det en lysåpning, og fra denne åpning gikk der tre stoller inn i fjellet. Som i drømme sa det til ham: Velg den til høyre! Han husket denne drøm så tydelig, for han mente at han virkelig hadde sett stedet, men han tenkte at for å være sikker i sin sak, måtte han drømme dette tre ganger, og det skjedde virkelig at han enda to ganger hadde den samme drøm og så det samme sted. Han ble både engstelig og tvilende overfor en drøm som denne, for han var ikke sikker på seg selv noen gang, slik som han

kunne fantasere; men så tok han mot til seg en dag og la seg som vanlig ned på ryggen oppe på Skulestadberget, for nu ville han spørre skyene hvor dette stedet var, og han fikk navnet, for skyene hvisket navnet inn i hans sinn. Martin betrodde seg til sin barndomsvenn Hjalmar og fortalte om drømmen og spurte om han ikke kunne være med opp i Gravdalsåsen og finne hulen.

Begge guttene gikk dit opp og fant virkelig hulen der, og nøyaktig slik som beskrevet i drømmen. De ville gjerne gå inn i den, men det stod slik kald trekk ut fra åpningen og litt sne var det utenfor og svak is lå på vannet inne i hulen. Etter en lengre rådslagning ble det besluttet at neste gang skulle de ta med ski. Hjalmar var fra velstandshjem og hadde både ski og skøyter og var meget flink, Martin hadde bare én ski som hans far hadde kjøpt til ham for to kroner, men Martin øvet seg på det som var og stod i bakke og hopp på én ski når de andre brukte to. Denne øvelse kom ham senere tilgode da han lærte å danse på line og holdt oppvisning for de andre i gaten...

Neste gang guttene kom til hulen, hadde Hjalmar ski med seg og godt var det, for isen var så tynn. De var begge engstelige for å krabbe inn i den mørke stollen, men endelig ble det besluttet at Martin skulle legge seg på maven på skiene og kravle seg innover, men redd var han, for kanskje betydde drømmen at han ikke skulle leve lenger og kanskje omkomme på denne måten, men nysgjerrigheten seiret, og dessuten skulle guttene rope til hinannen ustanselig, og så lenge som det ble svart, stod det til liv. Martin kravlet innover i mørket, men det ble så trangt og lavt under fjellveggen at han hadde vanskelig for å komme frem, og han var livende redd for at det skulle løsne sten fra fjellveggen så han ble sittende fast, men intet skjedde. Plutselig utvidet tunnelen seg så han ikke bare kunne stå oppreist, men svinget også skiene rundt i luften før de støtte mot fjellsiden. Isen føltes her både blank og sterk, men det var meget kaldt her inne.

Han tente en fyrstikk og fant en sølvførende gang på venstre side av tunnelen. Han var jo en bergmanns sønn og mente å ha godt rede på sølv og gangfjell, og dette lå jo så beleilig til at det bare kunne strosses ut. Hele tiden hoiet og jodlet han ut til Hjalmar og bad ham komme efter, for nu så han en lysstripe lenger inne i tunnelen. Og Hjalmar kom, for dette var en opplevelse av stor betydning i guttenes sinn. Som begge to nærmet seg lysåpningen, ble tunnelen trangere, så det siste stykket måtte de krabbe igjennom, og plutselig stod de i fullt dagslys dypt nede på bunnen av gruben, med sol og blå himmel over seg&ldots;"

De to guttene reagerte forskjellig, forteller Marcello. Hjalmar hoiet og skrek av begeistring og levet øyeblikket ut i ustyrlig lykkerus. Mens Martin ble stille. "Han stod barhodet og støttet seg mot fjellveggen i dyp ærbødighet og opphøyet beundring. Han hadde jo sett stedet i drømme, og nu stod han der lys våken og visste at dette var sann virkelighet. Men at han kunne stå slik langt inne og dypt nede i fjellet med sol og lys blå himmel over seg, det hadde han ikke drømt, så dette måtte være det som hans mor kalte nåde og som han aldri hadde kunnet forstå. For første gang i sitt liv takket han i stillhet Gud at han var en 'raring', for det måtte vel ha noe med det å gjøre, tenkte han.

Efter at den første begeistring var over, våknet igjen nysgjerrigheten, for nu var de to riktig på oppdagelsesreise. Ut fra denne mange meter vide åpning, gikk der tre stoller. For dette var en av de forlatte sølvgruber hvorav det finnes så mange i Kongsberg omegn."

Til venstre, et stykke opp på fjellveggen var en stoll. Den ble aldri undersøkt av guttene, for den var så vanskelig tilgjengelig. Rett frem var der også en stoll som de forsøkte seg på, men

den var så mørk og full av is og vann at de måtte gi den opp. De mente dessuten at den gikk under hele Haugabelåsen og ut i en skog og fjelltrakt hvor det var bjørn. Hjalmar og Martin hadde en gang sprunget for livet da de møtte en bjørn hundre meter unna.

"Guttene hadde nu igjen å undersøke den tredje stollen som lå litt til høyre, og med en gang husket Martin på at det var nettopp det skyene hadde fortalt ham i drømmen, at han skulle velge den høyre. Dit inn ville han gå først og alene. Men denne grubestoll gikk ikke langt inn i fjellet, kun fire-fem meter, men den var bred, høy og rummelig. Endelig hadde han funnet et sted hvor han kunne tilbringe sine fristunder.

Hjalmar var undertiden med opp i stollen, mens Martin var der så ofte han hadde anledning. Inne i denne mørke stollen kunne han sitte alene time etter time og oppleve sin verden i fred og ro; således fikk han i mange år anledning til å dyrke sine hemmelige lengsler og opplevelser. Stollen ble møblert med bord, stol og benk som han bygget opp av store stener fra skjerpet. En blyanttegning av seg selv hengte han opp på veggen, likesom der også fantes små avsatser i fjellveggen, som ble benyttet til hyller og skap, hvor han la alt han skrev og tegnet. Når han fikk et sterkt og tydelig mentalt bilde, pleide han å tegne dette og oppbevare det på forskjellige steder i hulen. Til belysning hadde han en gammel håndlampe av blikk og uten glass som han hadde funnet i en skraphaug i byen. En liten gråstenspeis stod like ved inngangen, og når han brente på den, var det både lyst og lunt og meget hyggelig derinne. Av annet inventar bør nevnes kaffekjele og to kopper, alt av blikk. En trepinne til å røre i kaffen med, manglet heller ikke; og for hvert besøk han gjorde inne i hulen, hadde han gjerne en eller annen ting med seg. Det var både en vidunderlig og gavnlig tid Martin opplevet på dette sted, når han satt slik og spurte og svarte seg selv. Han hadde ingen annen å spørre enn seg selv. Den ene vanskelighet etter den annen blev avklart i hans sinn, så mangt et hvorfor ble tilfredsstillende løst som før kunne forekomme ham helt meningsløst. Det var også den store fordel at han nu kunne legge fra seg alle grublerier i hulen, rett og slett gå fra dem. Derved kunne han gå opp i sine daglige gjøremål med et friere sinn - og kom likevel mismotet i utide, så la han det vekk i samme stund, for å løse problemet når han kom hjem til seg selv i hulen. Under denne tid ble han også fri sin trang til å snakke om seg selv og sine opplevelser til noen, og alle syntes at Martin var blitt så flink og i godt humør, så kanskje det allikevel kunne bli noe av den gutten - hvis han da fikk leve opp. Han hadde hørt de eldre hviske så høyt at hele huset hørte det, at 'den gutten blir nok ikke gammel', og selv var han stadig i angst for at livet skulle være slutt. Det var så trist å tenke slik, for hvem skulle da passe på hans mindre søsken og værst ble det for Inga som han synes aldri kunne greie seg uten ham&ldots;

I sommertiden var Hjalmar og Martin ofte i hulen, og nu var det lett å komme derinn, for de hadde gravet grøft utenfor og ledet det overflødig vannet vekk. I mange år beholdt de dette hemmelige tilfluktsted for seg selv, og senere da Martin reiste fra Kongsberg og han fikk brev fra Hjalmar, lå det ofte noen barnåler eller blader av trærne som stod foran åpningen til stollen, og like ny og kjærkommen var denne gave bestandig. Det var først da Martin var omkring 36 år gammel, at han fikk brev fra sin trofaste barndomsvenn om at stollen i Gravdalsåsen skulle taes under befarung for eventuell drift av sølvverket og at deres hemmelige tilholdssted ble oppdaget. Det ble meget snakk og endel skriverier om at hulen måtte være benyttet av en eneboer. Martin oppholdt seg den tid i Tyskland."

Kongsberg var på den tiden et kjent skyss-skifte. Mange veier møttes her. Det betydde hester. Guttene fikk jobber i stallene. Martin var særlig glad i hester. Like fra sin første klarsyntopplevelse hadde han et eget forhold til dem, likte å stelle dem, trivdes i den lune stallen. Sammen med andre Kongsberggutter red han hestene ut til beiten og hentet dem tilbake. Han ble flink til å ri. Guttene kappred uten sadel.

Han var idet hele tatt glad i dyr - unntatt hunder. Hundene knurret mot ham. En gang han gikk med aviser, ble han bitt av en hund. Det var som om de var redde for ham. Og selv unngikk han hunder, ja, var faktisk redd dem. Dette fulgte ham hele livet. En gang sa han at "hundene ser følget mitt".

Bortsett fra at han ikke likte å slåss, var Martin ellers dristig og uredd. Han var bredskuldret, sterk og smidig. Allerede som gutt var han like vakker som faren. Litt mørk i huden, sort hår, store, jevne hvite tenner.

Om sommeren badet Kongsbergguttene i Lågen. Martin ble snart en dyktig svømmer og en mester i å dykke.

En annen sport, som sikkert var med på å bygge opp hans sterke konstitusjon, var fjellklatring. Han elsket å gå i fjellet, likte å klatre opp til toppene, helst fra den bratteste siden. Her oppe bygget han gjerne en varde av sten. I dette friluftslivet grunnla han også en interesse som skulle følge ham hele livet, botanikken. Han var full av undring over vekstlivet. Frøet som ble spire, ble stengel og blad, ble knopp og blomst med farve og duft, og så, hvordan alt trakk seg sammen igjen i frøet som i seg rommet hele livsmysteriet. Han var fylt av ærefrykt for alt som grodde og levte i naturen.

En gang mistet han fotfestet under en klatretur og raste utfor. Han fikk tak i en einer og klarte å holde seg fast i den. Da så han at han også i farten hadde revet opp en plante med roten. Han syntes den hadde vært med på å redde ham, tok den med seg hjem, plantet den og stelte med den. Moren fortalte hva den het. Det var en kjent medisinsk plante.

Blant de jobber Martin hadde, var å trå belgen i Kongsberg kirke. Han var ansvarlig for at organisten hadde nok luft i orgelet. Bl.a. trådte han belgen for sin venn komponisten Halfdan Cleve. Han hjalp også til med klokkeringingen. Guttekoret likte han særlig godt å være med i. Det sang ved brylluper og gravferder. Da hadde kordrengene på seg side kapper. Det hendte de fikk noe annet på seg også - lus.

Den store forunderlige Kongsberg kirke gjorde inntrykk på Martin. Kirken har en utpreget rokokkokarakter med sine omløpende gallerier og lukkede stoler for byens kondisjonerte. Over alteret henger - istedenfor altertavle - prekestolen. Og over den igjen galleriet med orgelet. Alt foregikk midt foran menigheten som på en scene. Hele dette plastisk bevegede kirkerommet er smykket med malerier, skulptur og ornamentikk.

Vi er idag så overmettet på "tilbud" at vi har vanskelig for å forstå hva kirken og det som foregikk der må ha betydd for tidligere slekter. Det var den eneste "underholdning", her var det lys, sang, musikk, høytidelig og uforståelig tale, vakre farver, kunst&ldots; alt som ikke var hverdag fantes her. Det eneste i Kongsberg som kunne konkurrere med kirken var det årlige marked i begynnelsen av mars.

Martin tro belgen. Fra sin plass under taket ved siden av orgelet kunne han se menneskene i kirkerommet. Enda bedre oversikt hadde han i guttekoret. Han elsket disse stundene i kirken. Alt talte til hans fromme sinn. Han gjentok løftet at han en gang - når han ble rik, for det ville han bli - skulle bygge en kirke.

En dag han stod slik i kirken og drømte, lot han blikket vandre over benkeradene. Der nede satt de rike og mektige. Øynene fulgte galleriet opp, helt opp under taket hvor grubearbeiderne hadde sine benker. Da kom det en mann inn der oppe og søkte seg frem til en plass. Martin fikk plutselig slik medlidenhet med denne mannen, så så sliten og nedtrykt ut, og den tanke dukket opp i ham: den mannen skal snart forlate livet. Da gikk det et støkk gjennom gutten: det var hans far!

Det hadde hendt en ulykke i gruben for en tid siden. Stiger Thoreus Haugen hadde på en eller annen måte snublet og falt ned i en sjakt med vann. I fallet fikk han et stygt slag over

ryggen, og han ble liggende i det kalde vannet i flere timer før han fikk hjelp. Sammen med silikosen, som han led av, førte dette til at han kort tid etter døde. Det var i 1890. Han var da 40 år gammel.

Thoreus hadde ligget noen dager på Kongsberg sykehus. Akkurat på den tiden jobbet Martin Mikael som murerhåndlanger. En dag kom han løpende hjem fordi mureren hadde truet med å gi ham bank fordi han ikke bar fulle bøtter med kalkmørtel opp på taket. I sin redsel for at mureren skulle gjøre alvor av sin trussel, rev han stigen vekk så mureren på taket ikke kunne komme ned, og så løp han. I denne opprevne sinnstilstand fikk han høre at faren var død. Selv skriver han: "Haven omkring Kongsberg sykehus var omgitt av et høyt gjerde. Ute i haven stod et skur som ble benyttet til et slags kapell. Dit ble Thoreus lagt for å ligge på likstrå etter den tids skikk. Det sterke ønske hos den elleveårige gutten etter å komme i sin fars nærhet enda en gang og aller helst få se ham, resulterte i at han i all hemmelighet, gravet seg under gjerdet og snek seg bort til likhuset. Dessverre fant han døren stengt. Han satte seg på trappen, og der satt han med hele sitt vesen anspent for å forsøke om han ikke allikevel kunne høre eller fornemme noe av dette 'noe' som var så ufattelig.

Det fantes ikke spor av frykt eller uhygge hos ham der han satt alene. Han følte en vidunderlig fred over å være i sin fars nærhet, og godt var det vel også for hans far at hans sønn var der nu han lå så ensom i den mørke og stille natt. Det hendte jo så altfor sjelden at de to var sammen alene mens han levde. Det var en stor trøst for ham i dette øyeblikk å huske på alle ganger han hadde båret middagsmat til sin far. Det hendte omtrent regelmessig to ganger i uken. Hadde han ikke gjort dette, måtte hans far levet bare på tørrmat alle ukens dager, og veien var jo lang, nesten en norsk mil bare den ene veien.

Det var også så godt nu å tenke på at han hadde besøkt ham på sykehuset, men det gjorde ham ondt å tenke på at han ikke kunne spise opp de vaflene som hans far gav ham og som lå gjemt i bordskuffen hjemme, men de var så tørre og seige, og det luktet sykehus av dem.

Men aller best var det å tenke på det, som en annen syk mann i samme værelse fortalte. Han fortalte at Thoreus var så stille den dag, bare taus og grublende. Plutselig hørte han Thoreus si med tydelig stemme: 'Gud hjelpe mig'. Den annen mann trodde Thoreus bare sov, men han døde idet øyeblikket. Det var slik trøst at hans far hadde Gud i sinn i det øyeblikk han gikk bort, for han hadde hørt at den som tok Guds navn i munn i det øyeblikk han døde, skulle leve i all evighet. Barnesinnet forstod ikke at denne siste uttalte setning i en ekte Romanes' liv

kunne romme en grenseløs bekymring i den stund han som forsørger forlot hustru og syv uforsørgede barn.

Hvor lenge han satt således og fant trøst i sin egen fantasi, visste han ikke, men det var meget sent da han listet seg over haven igjen og krabbet under gjerdet. Alle sov da han kom hjem og ingen hørte ham komme, for dørene i huset var aldri låst. Thoreus hadde sagt at det var utrygt å sove for låste dører.

Martins mor fikk aldri vite om dette hans besøk hos sin far den natt.

Noen dager etter ble han med sin mor til sykehuset for å se sin far enda en gang. Det var en beveget stund for disse to da lokket ble tatt av kisten. Der lå Thoreus ganske som om han bare sov. Det lange hår og skjegg var like sort som før, og han var myk i huden og føltet ikke kald ved berøring. Martin ble plutselig grepet av et sterkt ønske om å gi sin far noe med dit han skulle hen. Ikke kunne han gi sin hånd og ikke sin fot og ikke noen gjenstand, men det måtte allikevel være noe av sitt eget legeme, men det var jo synd mot Gud å gi Gud tilbake det han hadde fått som gave av Gud. Med en gang husket han at han hadde en stor vorte på høyre pekefinger. Denne vorten måtte da være noe av ham selv som likevel ikke Gud hadde gitt ham. I all hemmelighet strøk han vorten mot undersiden av sin fars høyre stortå og sa: Ta denne med deg. - Hans mor stod bøyet over faren, kjærtignet ham og nevnte ham med navn som han aldri hadde hørt henne si til ham før, og hun hulket høyt.

Aldri hadde han sett sin sjelssterke mor gråte slik, og aldri hadde hun før vist at hun hadde en så øm og mild stemme. Han undret seg over at hun ikke hadde sagt alt dette ømme til ham før mens han levet, så han kunne ha gledet seg over det, men det var så godt at han fikk høre det nu.

På begravelsesdagen, da hele barneflokket var tilstede, var hans mor igjen den beherskede som han var vant til, om enn hennes sorg var dypere og mere fortvilet enn noen forstod.

Martin ble trøstet med at han skulle arve sin fars klokke - et gammelt sølvur med kjede, og med den ubegrensede beundring han hadde for sin far, var dette en ren himmelsk gave. Etter en tid byttet han likevel bort klokken i en fele. Dette bytte angret han hele sitt liv. Dertil kom også at hans bestemor hadde forbudt ham å spille fele fordi den alltid hadde vært til forderv i slekten Romanes."

Det døde tre i dette hjemmet i løpet av ett år. Først Isak som Var tre år, så Anna Hedvig og til slutt faren. Isak snakket et merkelig sprog. Martin Mikael lyttet seg inn idet og skulle senere, som voksen, oppleve det igjen i forbindelse med et sykt barn.

Nå ble det store vanskeligheter i hjemmet. Det var ennå gjeld på huset, og barna skulle ha mat og klær. Nå var det moren for alvor måtte ta i bruk sin styrke og vilje. På fattigkassen ville hun ikke. De eldste barna måtte hjelpe til. "Idag har vi ikke mat i huset, nå må dere gå ut og be om arbeide. Ikke be om mat, får dere ikke arbeide, må dere gå igjen."

Martin gjorde som hun sa. Han hadde da bare litt igjen av femte klasse på almueskolen. Læreren sendte bud på ham og spurte hvorfor han ikke kom på skolen. "Far er død og jeg må arbeide," svarte gutten og gråt. Læreren ble så grepet av dette at han fikk tårer i øynene og gav Martin fri.

Mere skolegang enn disse snaue fem årene fikk han aldri. I stedet kom han i kontakt med en rekke håndverk, til og med veving og spinning.

Martin ble ansatt som visergutt i "Kongsberg Adresse" som ikke bare var byens avis, men hvor eieren, redaktør, tidligere skipskaptein Peter Andersen, drev trykkeri, bokbinderi og bokhandel. Etterhvert fikk gutten lov til å hjelpe til i trykkeriet.

Han fikk prøve seg i setteriet. Her gjorde han utmerket arbeid, ikke minst fordi han hadde en slik påfallende god hukommelse. Denne hukommelsen hørte nok med til hans psykiske evner. Han kunne "fotografere" manuskriptene med øynene og huske dem, se dem for seg.

I sine erindringer skriver han selv om dette slik: "Martin hadde stor interesse for trykkerifaget og ble mer og mer benyttet som setter. Olsen, som var trykkeriets faktor, var særlig vennlig og god mot ham. Tiltross for at arbeidet i trykkeriet ikke bød på særlige overraskelser, hadde Martin den tid mange psykiske opplevelser som han beholdt for seg selv for ikke å bli gjort til latter, for det å bli ledd ut av medlidenhet, var et av hans mest sårbare punkter. Man påstod i trykkeriet at han hadde en helt ut fenomenal erindringsevne. Når man la manuskriptet foran ham til gjennomlesning den ene dag, kunne han uten å ha det hos seg, sette det hele til trykning den neste dag. Dette ble forsøkt og ble gjentatt mangan gang med godt resultat. Martin selv visste at hans erindringsevne ikke var i noen særlig god forfatning. Ofte glemte han helt det han hadde fått ordre om å utføre. Martin hadde sin egen fremgangsmåte når han kun etter en gangs gjennomsyn av manuskriptet kunne sette det korrekt og feilfritt selv om det strakk seg over flere spalter. Han gikk frem på følgende enkle måte:

Han tok manuskriptet i hånden. Først betraktet han oppmerksomt sin hånd, særlig og nøye tommelfingeren. Derefter flyttet øyets oppmerksomhet seg til overskriften og fortsatte langsamt linje for linje nedover. De første linjer i artikkelen og særlig begynnelsesbokstavene ble nøye betraktet i sine minste enkeltheter. Artikkelenes innhold ble ikke lest eller overført til forståelse, kun skriften. Således kunne han sette en artikkel uten å kjenne dens innhold.

I begynnelsen av denne fremgangsmåten kunne han ikke begripe hvorfor det så ofte ble tomrom mellom ordene og undertiden også midt i et ord. Når det var noe han ikke begrep, hadde han fått for vane å sette seg alene og lukke øynene og kaste tankene bakover og innover i sitt eget sinn og spørre seg selv som om det var en annen person han spurte til råds, og et svar fikk han alltid gjennom sin intuisjon. Aldri kunne han den tid gi en logisk forklaring på hvilken måte forståelsen kom. Forklaringen var der på mindre enn et øyeblikk og det ble ikke meddelt i ord mot trommehinnen i øret innenfra for da måtte først tanken vært systematisert. Det var en forklarende åpenbaring uten tanke, men likevel i bilder for den indre bevissthet. En okkultist ville kanskje dekke over forståelsen av dette med uttrykket 'atavisme'.

Det svar han fikk på hvorfor det oppstod tomrom i skriften, var at han blunket med øynene mens han leste. Derfor passet han siden på å holde øynene lengst mulig åpne og blunket med øynene helst kun ved punktum og holdt fingeren på stedet der han skulle begynne å lese mens han hvilte øynene.

Det menneskelige øye er et guddommelig fotografiapparat som fotografen ennå ikke har fravristet alle hemmeligheter til tross for de store fremskritt helt opp til fjernsynsbilder&ldots;

Hvorledes mennesket allerede nå kan oppta mentale bilder og avsende disse som et selvstendig bilde for seg til et annet individ, skal jeg forsøke å gi en forståelig utredning om i

et annet avsnitt av denne Romanes-slektsbok.* (En slik utredning finnes dessverre ikke i det etterlatte manuskript. Ø.P.)

Martin opplevet for seg selv mange eiendommelige ting langs disse utviklingslinjer i denne tid. Det var undertiden også den situasjon at han før han sovnet om aftenen lå med lukkede øyne og gjenkaldte dagens arbeide i mentale bilder i omvendt rekkefølge. Under en slik tilstand kunne det plutselig forekomme at han fortsatte å lese og gå over til helt fremmed stoff, f.eks. avisartikler som han dagen eller dager etterpå kunne kjenne igjen. Undertiden leste han også avsnitt av bøker når han lå således med lukkede øyne, men lettest var dette idet øyeblikk han våknet om morgenen, bare han passet på å ikke åpne øynene, for da forsvant skriften og dermed lesningen i samme sekund. Slike hendelser gjaldt bare den passive mediumisme i hans synsevne og ikke de positive da han med åpne øyne tok inntrykkene utenfra.

Det var så forunderlig dette å lese slik om ting og begivenheter som han ikke husket å ha lest noe annet sted. Mest leste han reiseskildringer, men også, og ofte, om ting som senere skjedde, og atter igjen om belærende emner som senere i livet kom ham til både gavn og glede. Han var så opptatt av å lese på denne måten, for dette husket han og til og med forstod så klart som om det var noe han tidligere hadde visst, men likevel glemte.

Martin forstod ikke dengang at denne hans passivitetslesning hadde sin årsak i ryggmarvssubstansen som i menneskelig tid regnet er eldre enn hjernen og fylt av visdom, hvorimot hjernens fornemmelse beskjeftiger seg mer med, og er begrenset av, de ytre dagsbevisste inntrykk.

Martin forsøkte uttallige ganger å betro seg til sin mor om sine indre opplevelser og også om sine mange drømmesyn på den tiden, men hans praktiske og sterkt dagsbevisste mor forstod ham absolutt ikke når han på sin forsiktige og hemmelighetsfulle måte skulle forklare seg. Som regel så hun bare sterkt og skarpt på ham med sine gulbrune øyne og sa: 'Nu fantaserer du igjen'. Til andre tider sa hun: 'Nu ørsker du gutten min', og så gav hun ham nafta - oftest på sukkerbit, men også i vann og andre ganger smurte hun nafta over pannen og øynene. Hun gav ham også en flaske nafta med som han skulle ha i lommen hvis ørskingen skulle komme på åpen gate, eller når folk talte til ham, for også det kunne ofte inntreffe. Og naftaen hjalp, særlig den på sukkerbit som dunstet rett opp i hodet. Men likevel hendte det at han måtte ta en ekstra slurk Pimpermilledråper. Martin fant det av stor viktighet å huske det ordet, Pimpermilledråper, så han skrev det på innsiden av døren til pidestallen med store ruglete bokstaver da han var omkring syv år. Så lenge han husket tilbake hadde han alltid gått omkring og fantasert, og han hørte så ofte av sine jevnaldrende i oppveksten at han var litt 'rar'. Så ofte hørte han dette at han i mange år også selv var på det rene med og trodde at han var en 'raring' og han sørget ofte og meget over at det var blitt slik akkurat med ham, når alle de andre var så riktige. Men han synes likevel det var besynderlig at han som regel forstod det de andre ikke begrep. Men det var jo det, at han hadde vanskelig for å fatte det som andre forstod."

De fleste som husket Martin som ung og senere alle de som møtte den voksne Marcello Haugen kan fortelle om hans "tunge" øyelokk. Han løftet på øynene noen sekunder og betraktet den han talte med, så senket han øyelokkene igjen. Dette hørte med til det "mystiske" ved ham.

I sine erindringer forteller han at han ikke var født slik, men at det skyldtes en "muskelsvekkelse" i venstre øyelokk etter en betennelse han pådro seg som barn etter å ha kikket gjennom nøkkelhullet. "Han var så ubegripelig nysgjerrig, alltid og endelig skulle han kikke etter alle ting og allerhelst når ingen gav akt på ham, og absolutt skulle han ha rede på hva som foregikk i et annet værelse når det var folk derinne."

Både kameratene i gaten og hans søsken gjorde narr av Martin fordi han ikke fikk det venstre øyet helt opp og "så skjevt på dem". Selv sier han at denne slapphet i øyelokket - ikke i synet

- var og ble Martins store "forlegenhet" i livet så lenge han levde. Alltid skulle han passe på at ingen oppdaget denne feil. Men så våknet tross og kamplyst i det unge guttesinn. Han skulle vise verden at han ikke så skakt, men at han så rett og bedre enn alle andre.

Fra da av begynte han systematisk å øve øynene opp til "å se hurtig og nøyaktig og på kortest mulig tid, for igjen å kunne slå øynene ned, for når han senket begge øynene og så ned, var det vanskelig å se noen forskjell på dem."

Denne øvelse ble senere i livet til en vane, som mange kan fortelle om. Han sier selv at han lærte seg hurtig å oppfatte hva øyet så, senket derefter øyelokkene og gjenkalte bildet mentalt bak øyelokkene. Han kunne på denne måten se flere og nøyaktigere detaljer på efterbildet. Hvis han ville bevare bildet tydelig og i alle enkeltheter, måtte han "glemme" det like hurtig som han hadde sett det. For da kunne han senere med letthet fremkalle det igjen. Det var slik han gjorde det på trykkeriet. Han kunne fotografere f.eks. en avisartikkel, men måtte passe på at han ikke begynte å tenke eller danne seg begreper om tingene eller situasjonen.

I sine erindringer går han dypere inn på denne - i virkeligheten okkulte øvelse, som etterhvert ble en del av hans intuitive utrustning. Han skriver om denne "visualisering" på engelsk "for lettere å uttrykke det i ord." Han forteller hvorledes denne øvelse i å iaktta hurtig, og så kunne gjenkalle bildet, krever den ytterste konsentrasjon. "Du må skjulte ut bevisstheten om hvem du er, hvor du er og til og til og med hva du gjør." Gjennom stadig øvelse vil du lære å "se" uavhengig av tid og rom og dertil sende dine bilder til steder langt borte. Han kaller det å sende det inn i den "kosmiske eter". Han sier at dette er ikke noe han har funnet på, det hører med til de fundamentale lover, som uttrykkes gjennom den arbeidende menneskelige bevissthet. Det han tilslutt lærte seg var dette: "My eye can see without limitation any place and anywhere, for my eye is the eye of my soul."

Slik førte en betendelse på venstre øyelokk til at Martin Mikael kom på sporet av hvordan man utvikler det tredje øye. Men en hovedforutsetning for at dette skal lykkes, er at du samtidig øver deg i godhet og kjærlighet. "Hvis vi ikke er rene av hjertet, hvis vi ikke omdanner vårt sinn og blir fri for selvgodhet, for hat og strid, kan vi ikke bli stemt i harmoni med de kosmiske vibrasjoners innflytelse som utfører miraklene. Vi må leve et liv som er en god og hengiven disippel verdig så han kan bli innviet i sådanne guddommelige prinsipper."

Dette skriver altså den 60-årige Marcello Haugen. Men nå tilbake til hans barndom, hvor han famler seg frem på sin begynnende livsvei utstyrt med et fromt sinn.

Martin trivdes i trykkeriet hvor alle var hyggelige mot ham. Han drømte om en gang å få sitt eget trykkeri hvor han kunne utgi gode og verdifulle bøker.

Det var syv år siden han begynte som avisgutt i Kongsberg Adresse. Nå var han snart fjorten, og han syntes han hadde opplevet meget i sitt liv, og han husket alt. Det var bare ett tilfelle han ikke kunne erindre hva han hadde foretatt seg. Det var da de hadde "mønseskål" (kranselag) på nybygget etter en brann i trykkeriet. "Han husket at han hadde stått bakerst ved veggen i stuen, hvor alle arbeidsfolkene var og at alle drakk varm punsch i kopper fra en stor glassbolle som stod midt på bordet, og at han fikk så lyst til å smake bare litt på punschen. For under alt skrålet trodde han ingen la merke til det. Han tok en stor halv kopp og ruslet som om ingen la merke til det bort i en krok. Det var første gang i sitt liv han hadde smakt noe så vindunderlig godt, og slik som det varmet, ikke bare ett sted, men jevnt over hele kroppen. Han begynte å tenke på seg selv, og syntes det var godt gjort til å være ham å stå her blant voksne karer og være regnet med i et slikt fint selskap. Selveste redaktøren var der, og andre eldre folk i fine diplomatfrakker. Ikke for det, når han tenkte seg om så var han ikke så dårlig kar han heller, for ingen kunne sette en avisartikkel uten å ha manuskriptet foran seg, det var det bare han som kunne. Dessuten var det ingen der som visste om hans herkomst. Hadde kanskje ikke bestemor Ragnhild fortalt ham så mangen en gang, når han hadde vært hos henne med skråtobakk av den med blått papir som var den beste for krittpipen hennes, at hans far var av adelig byrd. At han aldri måtte glemme det, og at hans slekt hadde eiet store godser i Napoli, men var blitt utvist for politisk forbrytelse. Slekten hadde bosatt seg i Romania og omsider havnet i Norden. Derfor påla bestemor Ragnhild ham - og tok det løftet av ham - at når han skulle gifte seg, skulle han reise til Romania og Italia for å ta en kvinne av sitt eget folk.

Men alt dette var det ingen her i stuen som visste, og hans mor hadde aldri likt å snakke om farslekten hans, og når ingen visste det, måtte vel tilgi at det lot ham stå der som et annet 'null' i fattigkommisjonen. Men nu skulle det skåles igjen, og godt som dette var, skulle han nu sandelig som de andre ta full kopp. Martin kunne aldri siden huske om han drakk koppen tom, heller ikke husket han når selskapet var slutt og hvorledes han hadde oppført seg. Det kom allikevel til ham et lysglimt av stedssans etter denne aftens festligheter, for med ett visste han at han stod midt i veien utenfor det store materialhuset på Krudthusmoen, men han kunne ikke begripe at folk hadde vært så dumme som å snu huset så det hadde baksiden den gale veien, og at gjerdet gikk slik i sikk-sakk, det syntes han var helt meningsløst, men det kom nok av at han ikke hadde vært med&ldots;

Neste morgen var Martin meget syk og hadde brekninger og oppkast og en dundrende hodepine."

Efter denne underfundige skildring av den første "rangel" tar vi med en opplevelse av hvor sårbar og utsatt denne fattiggutten var nettopp i pubertetsalderen. Konfirmasjonen nærmet seg. Han hadde sett frem til denne viktige begivenhet: "Noe av det største var at han den dag skulle ha ny dress. Til den tid hadde han kun slitt brukte klær, og når hans mor hadde stelt på dem, lagt opp litt her og ned litt der, kunne klærne se riktig pene ut, men denne dagen skulle de være flunkende nye og sydd bare for hans skyld. Det var lyseblått tøy og blankt så når solen skinte på det, blånet det lang vei. Da han var ferdig kledd, sa hans mor at nu er du pen gutt, og hun strøk ham over håret. Særlig dette at hun strøk ham over håret gjorde ham meget beveget, for det var ytterst sjeldent at han fikk et kjærtegn fra den kant. Han følte seg både stolt og lykkelig da han gikk til kirken."

Først gikk han bortom sin fars grav hvor også søsknene Anna og Isak lå, for å vise seg frem for dem, og så forteller Marcello selv: "Idet han gikk meget langsomt forbi, følte han øyeblikkets storhet og sin egen stolthet at hans far hadde en så pen og flott sønn.

Det stod en klynge gutter i nærheten, som nok fant hans oppførsel litt besynderlig. Det var nok det at han gikk så sakte og hadde slikt høytidelig uttrykk i ansiktet, som vakte deres oppmerksomhet, for plutselig pekte den ene av guttene på ham og ropte høyt: 'Se på den frosken som går på to ben!' og guttene lo høyt og lenge av denne vittige bemerkningen. Men på Martin virket dette som å skjære med sløv kniv i åpent sår, og da han gikk inn gjennom kirkedøren, gråt han. Aldri fortalte han dette til sin mor, men han ville vite hvorfor noen kunne sammenligne ham med en padde som gikk oppreist på to ben akkurat den dagen han var så fin i klærne som aldri før. Han frittet henne ut og spurte hvor hun hadde kjøpt tøyet og om hvor meget det kostet. Hun fortalte det og la til at hun fikk det billig for det var en rest, men det var kjedelig at tøyet var i snaueste laget til en dress, derfor måtte skredderen legge særlig buksene meget inn i skrittet og lårene. Da forstod Martin guttenes sammenligning når de så ham bakfra."

Ellers gikk konfirmasjonen bra. Bruset fra det gamle orgelet som han kjente så godt, satte ham i steming og stemte sinnet til andakt og høytid. Både hans mor, Agnes, Inga og Wilhelm var i kirken. Hans mor smilte oppmuntrende til ham da han skulle svare presten Arnesen, og det gikk tålelig bra. Ved altergangen satte han riktignok brødet fast i gummen slik at han måtte lure det forsiktig ut igjen ved knefallet, bare nå ikke Herren kom til å straffe ham for dette ved at han ikke fikk nok av det daglige brød, som jo var familiens stadige bekymring. Hjemme ble det holdt fest, og Martin ble ønsket velkommen som voksen. Han syntes det var stor stas, men han var allikevel litt skuffet over at en lyshåret og blåøyet pike fra Jondalen, som han gikk sammen med for presten ikke hadde sett på ham i kirken.

Martins mor, Elen Marie, strevet med å få endene til å møtes. Hun jobbet og slet dagen lang, dette var sikkert en av grunnene til at hun giftet seg igjen. Hun fikk en pike, Kathrine i 1891. Ekteskapet ble ikke lykkelig, og etter en tid ble det oppløst.

Som sagt trivdes Martin på trykkeriet, men moren var bekymret for dette arbeidet. Hun mente at gutten ikke hadde godt av det på grunn av blystøvet. Etter konfirmasjonen da han var 14 år, fikk hun ham inn hos bakermester Eberhard Eriksen som læregutt. Han fikk kontrakt på tre år med kost og losji. Det første året skulle han ha 40 kroner, det andre 80 og det tredje året 160 kroner. Det å bli antatt som læregutt i et godt håndverk, ble på den tiden ansett som et privilegium. Martin fikk et lite rom med skråtak, og hadde fri to kvelder i uken. Ellers varte arbeidet ofte til klokken ti om kvelden, da ble portene stengt.

Bakermester Eriksen omtales som en hyggelig mann, men Martin hadde andre drømmer enn bakerhåndverket, og hadde vanskelig for å forsones seg med å skulle stå i lære i hele tre år fremover.

Før Martin reiste hjemmefra, så hans mor skarpt på ham og sa: "Pass deg for kvinnen, gutten min". Han forstod ikke hva hun mente, men tenkte at det betydde at også han en gang skulle tilpasse seg en kvinne. Men i bakeriet var det en av svennene, en hyggelig og morsom mann som forlystet alle med sine historier, "som hadde fått knekk i sine vinger da kvinnen fristet ham med frukten og han falt for fristelsen og spiste av eplet. Etter den tid var hans ømme sinn blandet med bitter ømhet, for han trodde at kvinnen kun hadde ett eple som var bestemt for ham alene, men det viste seg at hun hadde mange og var i besiddelse av fristende gavmildhet. Alt dette og meget mer ble i sørgmodig fortrolighet meddelt Martin, som i begynnelsen ikke forstod et mukkk av det hele," skriver han selv. Men etterhvert begynte han å forstå at hans

mor måtte ha ment noe annet med sin advarsel mot kvinnen. Og etter flere samtaler med kamerater gikk lys etter lys opp for ham. Han hadde synes det var så skjønt dette at englene kom med barnet til jorden og leverte det til jordmoren som siden i all hemmelighet bragte det videre til bestemmelsesstedet. Etterhvert forstod han sin mors avskjedsord. Kvinnen var noe man måtte passe seg for og kun beundre - ikke berøre.

Dette med begjær hadde Martin kun en dunkel anelse om, så han bekymret seg ikke så meget om det. Men beundring, visste han hva var. "Umiddelbar beundring har åpnet så mangt et bittert og tillukket sinn og funnet veien til forståelse og sympati, og Martin kunne takke denne sin umiddelbare beundringsevne for meget av sitt i livet."

Sin første forelskelse skildrer den 60-årige Marcello med hamsunsk underfundighet og lyrisk vemod! Det begynte med at Martin hadde fått en venn som het Johan. Han var i barberlære.

Han pomadiserte sitt når, var alltid pyntet og pen og brukte fin parfyme som tiltrakk seg jevnaldrendes oppmerksomhet. "Han hadde allerede fast følge til porten," forteller Marcello. "Han beundret meget sin unge venninne med det gamle navn Martha, og så ofte det var anledning gikk de to turer og følte seg i forståelse med hinannen mer enn de talte om. Martin var sjelden fri, men Martha hadde en tvillingsøster som het Marie. Begge disse navn var så lette å huske, for de stod i bibelhistorien. Johan og Martha arrangerte et tilfeldig møte mellom Marie og Martin, som alle fire visste om, men de fortalte hverandre under stor forlegenhet og ved å se til alle kanter unntagen til den man talte til, at det var et besynderlig tilfelle, at de kunne møte hinannen slik rent tilfeldig. Martin syntes Marie var meget pen, særlig når hun smilte til ham av ingenting og slo på at det var fint vær, det samme sa hun forresten i all slags vær, og Martin syntes han måtte være enig, og det fantes ikke nei i hans munn når hun var slik yndig av seg. Hans beundring for henne var uten grenser. Det første møte mellom disse to ble etterfulgt av mange, og det ble avtalt tid og møtested med kortere og kortere mellomrum, så de to friaftener for Martin ikke strakk til, og Marie var helt enig i at de måtte møte hinannen så ofte det gikk an, for tiden de var sammen gikk så altfor fort, og tiden de var fra hinannen tok aldri ende, fortalte hun og Martin var henrykt over at det var således, for han følte det likedan, men kunne bare ikke få sagt det på en slik henrivende og yndig måte som hun. Det hendte ofte at Martin ikke kunne møte til avtalt tid på grunn av overtidsarbeide, og dette var så ondt, for det var vanskelig å treffe hinannen igjen, for ingen måtte vite om disse stevnemøter, og de bevarte sin hemmelighet som om det var en ny oppfindelse som aldri hadde eksistert her i denne verden. Det ble derfor drøftet at de måtte finne et sted hvor de kunne gå og være der og vente på måfå. Marie visste om et sted hvor hun hadde lekt som barn. Det var en liten slette på en fjellknaus ved et stort stengjerde, der var det lunt for vinden og vekk fra folk. Martin kom ofte til dette sted hvor han kunne sitte lange stunder og vente og lengte, for mangel en gang kom hun ikke, men utallige var også de gangene hun kom, han kunne se henne komme uten selv å bli sett, der hun ruslet sakte og fortenkt - denne lille yndige skapning av et menneske - og han viste at hun kom kun for hans skyld og for å være sammen med ham alene. Martin var overbevist om at slik som han følte under sådanne stunder, måtte det føles når man var i himmelen.

Det ble en rik og ny tid for ham nu i lange tider fremover, og selvbevisstheten begynte å våkne hos ham, for hadde han ikke nu et menneske han kunne stole og tro på, og hun trodde så trygt på ham, for det hadde hun så ofte fortalt ham og at livet var så skjønt å leve. De møttes ikke nu bare to ganger i uken, men nesten hver aften, for Martin hadde funnet ut at når han løsnet to bord i skjulveggen ved det gamle bakeriet, kunne han usett krabbe under porten&ldots;"

Arbeidet i bakeriet bød ikke på noen særlig variasjon det første året. Han lærte alt meget hurtig, han måtte bare ikke begynne å reflektere over det. "Det gikk over i hele hans nerve- og muskelsystem i samme nu." Slik kunne han også med den største letthet finne faciten i et regnestykke, men å sette det opp på papiret og på den måten anskueliggjøre det i detaljer, hadde han vanskeligheter med. Med det var da heller ikke nødvendig. Han forteller at han festet tallene bak øyet og spurte sitt bakhode og fikk vite svaret i samme sekund. Og det slo aldri feil. "Men det pussige var, syntes han, at han måtte lese tallene i omvendt rekkefølge, altså ikke fra venstre til høyre, men fra høyre til venstre, nemlig slik som det den dag i dag gjøres i de okkulte skoler i de høyere grader. Og som med tall så også med skrift. Han fortalte ikke denne sin fremgangsmåte til noen, heller ikke snakket han denne tid med noen om sine indre opplevelser, som for ham var like hellige og dyrebare som før, men han hadde bestemt seg for at fra nu av skulle han være som andre mennesker og at det en gang skulle være slutt med at han skulle gå som en 'raring' blant folk."

Martins fluktrute gjennom plankegjerdet ble oppdaget, og han fikk husarrest. Han fant andre måter å lure seg ut på, men også disse ble oppdaget. Det ble en vanskelig tid for Martin. Han kunne ikke lenger møte Marie, og i selve bakeriet ble han plaget av en av svennene. Han kunne både slå og sparke ham. En gang fikk han et slag over nakken så han besvimte. Det var forøvrig alminnelig at svennene hundset læreguttene på den tiden. Men denne førstesvennen benyttet enhver anledning til å plage Martin, håne ham for det skjeve øye og for at han var født av simple folk, omstreifere og sigøynene. Martin opplevet at hatet gjæret i ham. Etter en ny omgang slag og skjellsord, gikk Martin opp på rommet sitt, tok frem bibelen og sverget på den at en gang skulle han pryle denne svennen. Men det store oppgjøret kunne først skje etter at han var utlært og kunne møte ham som svenn.

En kveld Martin satt på sitt rom og sturet og lengtet ut, bestemte han seg for å rømme fra det hele. Han snek seg ut og opp til Brydlandet som lå rett over vennen Hjalmar og Martins hjem. Han kledde av seg, bant klærne på hodet og svømte over Lågen.

Hjalmar ble lykkelig over å ha fått sin venn tilbake, men da Martin kom hjem, ble hans mor rasende, og ville han ikke gå tilbake til bakeriet med det gode, skulle hun sørge for å melde ham til øvrigheten for kontraktbrudd. Det hjalp ikke hvor meget Martin gråt, tigget og bad - moren var ubøyelig. Ulykkelig tuslet han ned til elven igjen i mørket og svømte tilbake. Han tenkte et øyeblikk på å la seg drive ned til Nybrofossen, for nå hadde han ikke lenger noe å leve for, men da kom han til å tenke på noe hans far en gang hadde sagt: "Hva som enn hender deg i livet, gutten min, så hold ut." Dette stålsatte den unge gutten, og han vendte tilbake til sitt arbeidssted. Men nå følte han seg omgitt av både synlige og usynlige murer. Han var både innestengt og bevoktet. Fra sin far hadde han vandrerblodet i sine årer, men fra sin mor følte han det stedbundne og plikten til å passe seg selv og være som andre bra folk. Marie møtte han også sjeldnere. Hun hadde fått post og var lite fri. Og å skrive til en som han hadde hatt en slik hygge sammen med, syntes han var en dårlig erstatning.

Han forsøkte å komme i kameratslig samtale med to jevnaldrende piker som arbeidet i huset. Særlig den ene som het Anna og var mørk og smilte bestandig. Men en aften bestemor Eriksen kom undervær med at Martin var på pikenes rum, ble det en brå slutt med det også.

Den eneste han nå kunne tale fortrolig med slik daglig, var en gammel mann som hugget ved for bakeriet. Johannes het han, og når han ikke hugget ved, gikk han rundt i byen og solgte sopelimer av bjerkeris, derfor ble han kalt Sopelimjohannes. Johannes var sterkt religiøs, og han og Martin hadde mange dypsindige samtaler. Johannes hadde også vært bergmann og

skjerper. Han hadde ofte funnet sølv. Engang hadde Johannes funnet en betydelig sinkforekomst, som han tjente noen penger på.

Martin bestemte seg til også å bli skjerper og tjene mange penger, og Johannes forærte ham en lykkesten fra et av sine egne skjerp. Denne stenen oppbevarte Martin resten av sitt liv.

"Det var også en annen eldre mann som hadde vedhugging der", forteller Marcello, "men han kom sjelden, og i motsetning til Johannes som kunne være høyrøstet og brautende, var denne stille og mild i sitt vesen, han talte langsomt med lav og mild forsonende stemme som virket beroligende og gav en følelse av fred og håp hos den han talte til. Hans svar på spørsmål var enkle og lett forståelige og fremført uten gestus eller teatralisk fremstilling. Martin hadde stor ærefrykt for denne mann, som han aldri fikk vite hva het, for han talte aldri om seg selv og begynte heller aldri en samtale, talte heller ikke når han ikke ble spurt. Mangen en lavmælt samtale ble ført mellom denne mann og Martin, og i slike stunder, når de satt sammen der idet halvmørke skjulet, syntes Martin at det kunne danne seg en lysning om hans hode som om det var han selv som utstrålte dette lys. Andre tider kunne denne formasjon av lysende luft rekke omkring hele hans person og atter igjen kun om hendene, særlig den høyre. Under sådanne stunder skiltes de alltid i taushet, for øyeblikket var for hellig og følelsen for rik til å kunne tolkes i ord. Denne mann ble Martins første okkulte lærer."

Marcello Haugen nevner aldri, såvidt vites, denne mann som ble hans "okkulte lærer", men vi skal senere få mange eksempler på hvordan han må ha gått dypt i den unge Martin, som alltid

senere talte om tausheten verdi og om hvor viktig det er for unge mennesker å ha noen å beundre og føle ærefrykt for. Noe som også var særlig karakteristisk for Marcello Haugen gjennom hele hans senere liv, er den ro og den fred han utstrålte. Dette forteller så godt som samtlige som møtte ham. Så akkurat denne gamle tause og vise vedhugger, må ha svart til noe dypt i Martins egen sjel, og møtet mellom dem må ha vært et av de viktige skjebnemøter i den unge guttens liv.

Livet i bakeriet gikk som vanlig. Martin ble plaget av førstesvennen, men det gjorde ikke så vondt som før etter at han hadde sverget på bibelen å banke ham opp når han hadde stått læretiden ut. Men samtidig plaget Martin seg selv over at han hadde kunnet gjøre noe så forferdelig som å sverge ved bibelen, at han skulle hevne seg, for han hadde hørt at hevnen hører alene Herren til, men nå var det ubesindige gjort, så nå fikk det stå sin prøve.

Bakermesterens sønn, som emigrerte til Amerika, hvor han kalte seg Finn Rennie, har i et brev til forfatteren etter at boken om Marcello Haugen var kommet ut, fortalt følgende historie som han hadde fra sin mor:

Martin hadde moro av å drive gjøn med kokkepiken, som var ung og tilrekkende. Mens han satt på kjøkkenet og spiste, kunne han peke på et skap og si: "Du har småfolk i skapet ditt". Og straks ble det en romstening og larm der inne. Så kunne han peke på et annet skap og si: "Nei, nå er de kommet i gryteskapet", og det samme gjentok seg der. Hvor han pekte ble det støy. Kokkepiken likte det ikke, hun var redd ham.

Min mor var av den mening at Marcello allerede som gutt kunne hypnotisere eller suggerere, sier Finn Rennie.

Martin ødela kneet en gang under læretiden og måtte holde seg i ro noen måneder. Da studerte han bibelen sin som han hadde vunnet som barn. - Da øvet han også sin evne til å søke svar på spørsmål ved å lytte innover i seg selv og holde seg konsentrert ventende. - Allerede den gang forstod han noe vesentlig om tålmodighet og det å kunne vente. Alt skal ha sin modning, tiden skal arbeide - det som skal skje, det skjer i tidens fylde.

Bakermester Eriksen var fornøyd med sin læregutt. Han var flink og rask til å lære alt nytt, og bakermesteren forespeilet ham en tur til Tyskland slik at han kunne utdanne seg videre i den finere konditorkunst. Det var nok fristende på grunn av reisen, men Martin hadde lovet seg selv at når han hadde tatt svenneprøven skulle han også si farvel til alt som het brød og kaker.

Derfor ville han ikke reise til Tyskland. Det ville være å ta imot noe på falske premisser.

Derimot var han lykkelig da bakermesteren tok ham med til Drammens marked. Eriksens honningkake var viden berømt, men den ble bare solgt på Kongsberg og på Drammens marked. Selv skildrer han begivenheten slik:

"Det var en fest å reise med mesteren til Drammen, og Martin syntes at han selv var en fin herre og tenkte at han kanskje kunne kalle seg handelsreisende hvis det knep. Han hadde ikke tenkt seg at mesteren kunne være så blid og pratsom som han var under markedets gang. Han pratet og lo med kundene og slo flik-flak med armene når han frøs. De hadde hver sin store kiste med honningkake, og Martin følte seg i sitt rette element, for her var det mange mennesker, musikk og lystig bråk rundt omkring, og når noen spurte på prisen på kakene, var han blid som et stille vann en solskinnsdag og pratet om løst og fast og anbefalte sine gode varer med syngende stemme og salget gikk raskt fra hånden, og han solgte meget mer enn mesteren selv. Om aftenen fartet han rundt i Drammens by og følte seg fri og glad og interessert. Han var på Johansens sal og svinget seg lystig i dansen, og han smilte med hvite tenner og muntre øyne til alle pikebørn som kom i hans nærhet, og noe vakkert og skjønt fant han hos dem alle, og hans beundring for det annet kjønn var stor."

Efter Drammensturen var Martin i lysere humør, men uroligere i sinn, for nå hadde han fått smak på et friere liv, og der følte han seg hjemme. "Jo mer uro og rørelse jo roligere ble han i sitt gemytt", sier han selv.

I løpet av det tredje læreåret ble han mer utadventt, fikk mange venner og venninner. Han ble medlem av Godtemplarordenen "Vårbrud", ble formann i sangforeningen, men først og fremst danset han. Han elsket å danse og ikke minst likte han å holde en pike i armene sine. Og de unge pikene hadde ikke noe imot det. Det fikk han oppleve.

Gleden ved dansen skulle følge ham hele livet. Gleden ved kvinnelig hengivenhet også.

Men skjønt det å reise stod for ham som det mest forlokkende, hadde han som sagt bestemt seg for ikke å reise til Tyskland for å utdanne seg videre til konditor. Dette hadde han ingen interesse av. Når han skildrer denne beslutning i sine memoarer, har han en omtale av sin bestemor Ragnhild som tydelig viser at hun måtte være sigøyrer og den ekte mor av hans far. Slik skildrer han henne.: "Tyskland hadde han mindre interesse for, det måtte bli som hans bestemor Ragnhild hadde sagt og som han hadde lovet henne, og det var å reise til Italia og Romania og lære sitt eget folk å kjenne. Men atter igjen husket han at hans mor hadde forbudt ham å snakke om sin fars slekt, og å nedstamme fra Romanesslekten var ensbetydende med å tone flagg for sigøyrerblodet, som fløt hett i hans årer så mangen gang, og det var en skam og

en skade å bekjenne seg til slikt folk, Han tiet derfor som vanlig om sin fars slekt og når noen hentydet til hans avstamning, slo han på at hans bestemor og far kom til Kongsberg fra Tinn i Telemark. Engang hadde han også hørt sin far si til bestemor Ragnhild der hun satt gammel og liten med grått hår og den lille krumme ørnese under de brune, gløgge øynene: 'Det var vel hårdt å traske landeveien rundt i Telemark og over Tinn til Kongsberg nu'. Ragnhild rugget frem og tilbake med hodet og sa med varm stemme: 'åja, åja for en herlig tid.' Hennes dialekt ble alltid fremmedartet når hennes sinn ble beveget. Martin ble så interessert når de talte om å gå landeveien, det lå eventyr bak de ordene, syntes han. Han hadde også ofte hørt Ragnhild og sin far snakke om å være fattig, men fri. Men dette hadde han aldri riktig forstått, heller ikke at 'å arbeide var et slaveri' gikk inn i hans bevissthet, men når hans mor eller andre var i nærheten, ble aldri dette vandresnakk berørt, men Martin bevarte det i sin erindring for å huske det når han ble voksen."

Et annet sted forteller Marcello Haugen om at han som femåring ble med sin far til en slette utenfor Kongsberg hvor det var slått opp flere telt og hvor det ble brent et stort bål i midten av teltplassen:

"Det var et stort følge med sortskjeggete menn som lignet hans far meget, sorthårete kvinner kledd i sterke farver, og mange unger løp omkring og skrålte. Der ble ført høylydt tale mellom de eldre på et sprog Martin aldri hadde hørt før, han forstod ingenting og reddet seg og han holdt sin far i hånden av bare skrekk. Hans far trykket ham fast i hånden igjen, og aldri siden glemte han det øyeblikk da hans far som ellers var så mild og lugn av seg, liksom rev ham med seg og gikk inn i teltringen. Han ble stående et øyeblikk og pustet dypt. Martin syntes at hans far vokste i denne stund, han rettet seg opp i sin fulle høyde, kastet hodet liksom stolt tilbake og ropte med høy, barsk stemme først noen utforståelige lyder og derefter et likeså uforståelig sprog utover forsamlingen. Disse høye og barske tilrop fra hans far hadde en mektig og momentan virkning. I samme øyeblikk ble alt stille så man kunne høre den minste lyd, og denne stillhet vedvarte mens en eldre sortsmusket mann kom langsomt henimot ham. De to vekslet noen ord og han tok hans far hjertelig i hånden og ledet ham bort til forsamlingen som satt rundt om bålet. Her hevet den fremmede hånden og talte høyt til de andre. Som ved et trylleord begynte de alle å snakke i munnen på hverandre og omringet faren fra alle kanter. Som moden mann forstod Martin at det var Tavringens, romanesernes, egypternes, Pharao nepek, Faraosfolkets passord, som hans far hadde ropt til dette vandrefolk og uttalt det med Romanesfolkets kraftig rullende 'r'er' og tydelig uttalte konsonanter. Dette passord som slekteledd etter slekteledd har gått fra munn til øre bør heller ikke nedskrives her."

Denne opplevelse i sin barndom forekom Martin lenge uklart og fjern. Det var først etter at han som voksen hadde tilegnet seg "en mystikers innsikt", at han kunne fremkalle disse erindringer og få vite disse sigøynerfolks dypere hemmeligheter. Faren behersket altså romani, det internasjonale sigøynersproget. Han kunne ikke ha lært det av andre enn sin mor Ragnhild.

Mens Martin fremdeles var i bakerlære, skjedde det store forandringer i hjemmet på Krutthusmoen. Broren Hans var fremdeles ved sølvverket, men Rudolf var reist til Kristiania hvor han var kommet inn ved jernbanen. Moren, Elen Marie, skjøttet huset over på Hans og fulgte etter til Kristiania og tok Agnes, Inga, Wilhelm og Kathe med seg. De fikk et par rom i Åkebergveien 36, hvor Elen Marie begynte å handle med melk, fløte, smør og bakervarer. Og fra bakveien solgte hun øl.

Martin arbeidet nå på det tredje året. Hans plageånd, første svenn Johansen, var reist til Sarpsborg og begynt som mester i eget bakeri, og Martin arbeidet nå mere som svenn enn som læregutt, og ble mer respektert og bedre behandlet, men det var helt umulig for ham å trives i dette innarbeidet, som han bare utførte av plikt, men uten interesse.

Martin var friere nå, og var meget ute på dans med Marie, men han savnet sin familie. Selv skriver han: "Marie var ham til stor trøst denne tiden. Hun hørte tålmodig på ham når han talte om hvor meget han savnet sine kjære og mente at alt ble nok bra, når det bare var gått en tid og de to kunne være mere sammen. Men når Martin talte om å reise fra byen og minnet henne om at han hadde lovet sin bestemor å reise til Italia og Romania, ble hun forstemt og forsøkte å snakke om andre ting."

Martin hadde stått læretiden ut og gikk opp til prøven i nærvær av tre bakermestre. Oppgaven bestod i på egen hånd å bake en ovn full av grislet brød og en porsjon kavringer. Martin bestod prøven og fikk sitt svennebrev. Han var da 17 år. Etter det ble han titulert De. Det syntes han virket dumt.

I sine erindringer overveier Marcello hvordan hans liv ville ha artet seg om han hadde fulgt bakermesterens tilbud om å reise til Tyskland og utdanne seg videre i faget. Da ville livet ha fortonet seg enkelt og normalt. Han ville ha kunne gifte seg med Marie, stiftet familie og følt fadergleden. "Det var ikke det at han ikke eiet denne lengsel. Men det var blodet som reinkarnerer som med makt drev ham vekk og ut. Han orket ikke det stille og jevne liv, han måtte se andre byer, andre land og alle folkeslag og fremforalt sitt eget. Det gjæret og sydet i ham av lengsel etter å komme ut, og særlig nu da nesten alle hans søsken og hans mor var reist fra byen."

Broren Rudolf hadde fått jobb ved jernbanen, snart skulle han få reise med lokomotivet. Martin ville også dra til Kristiania og søke seg inn ved jernbanen.

Det stod for ham som den beste måten å få tilfredsstillet sin reiselyst på. Det å være ved jernbanen var ikke bare regnet som en sikker levevei dengang, det gav dessuten sosial status. Å bli gift med en stasjonsmester var akseptabelt selv i de høyeste kretser. Og for en gutt var det å føre lokomotiv noe som det stod større ry omkring enn å være førsteflyver i SAS idag. Vi er ennå i teknikkens barndom. Den første automobil kom til Norge i 1903. Jernbanen, som beveget seg på skinner i en uhørt fart med en dampende stålhest foran seg, var noe ganske eventyrlig.

Hva som har veiet tyngst for Martin er ikke godt å si. Hans beslutning om å komme seg inn ved jernbanen var ihvertfall urokkelig.

Martin følte at den behandling han hadde vært utsatt for av førstesvennen og andre opplevelser hadde gjort ham hard. Han som hadde vært så øm og mild, syntes han nå var forandret. Han hadde jo også sverget ved bibelen at han skulle denge opp denne svennen, nå når han var blitt svenn selv. "Derfor hadde han også i lengre tid trenet sine muskler ved å massere og banke dem og ved å ta tunge løft. Det å gjøre arme utad strekk med et vaskevannsfat fylt med sten mange ganger uten å hvile, var blitt ham en lett sak, likeledes det å danse vals med en sekk mel på hundre kilo uten at det voldte ham besvær."

Før han reiste fra Kongsberg, gikk Martin rundt og tok en stille avskjed med de forskjellige kjære steder, bl.a. stollen, hvor han ikke hadde vært på lenge. Her stod alt urørt som da han

sist forlot den. På stenpeisen stod den lille kaffekjelen av blikk, på stenbordet håndlampen og forskjellige smågjenstander på stenhyllene. Et bilde av ham selv, tegnet for lenge siden hang på veggen slik at dagslyset nådde det, men det var nå nesten utvisket. Han satte seg ned på stenbenken innerst i stollen og begynte å betrakte sitt eget bilde. Da hendte det noe betydningsfullt: "Plutselig begynte han å se seg selv som en annen person, og han gjennomgikk og opplevet i mentale bilder ikke bare sin fortid og alt som var knyttet til den, men han satte, uten selv å vite det, hele sin objektive bevissthet ut av funksjon og lot seg beskue og mottok meddelelser kun fra sitt indre, fra sin subjektive bevissthet. Først holdt han de dagsbevisste opplevelsene frem for sin samvittighets stemme. Når så de dagsbevisste opplevelser opphørte, talte kun det subjektive sinn til ham, ikke i ord men som opplevde erindringer i en fjern fortid han aldri hadde hatt anelse om. Hva han på denne måte opplevde forekom ham den gang så fantastisk at han, da han ble seg selv dagsbevisst, mente at han igjen hadde hatt et tilbakefall med å ørske som hans mor alltid sa. Først senere i livet begrep han at han den gang opplevet noen av sine tidligere inkarnasjoner som her ikke bør nedskrives da det så lett kan bringe forvirring og bedømmes som fantasteri av anderledes tenkende - ikke kosmisk innstillede individer.

Da Martin våknet av sine meditative opplevelser, følte han seg som om han var tusener av år gammel og fylt av en indre fred og harmoni som ikke eiet rom for ensomhetsfølelse, men som en fornemmelse av at han tilhørte og var ett med alt og all skapning. Han følte seg som fortryllet av denne fred og harmoni og ønsket den måtte vedbli, men idet han ønsket dette, ble han seg i samme sekund bevisst hvor han var. Han følte som om hans hjerte for en tid hadde holdt opp å slå, alt var så stille inne i ham og han kunne ikke reise seg fra sin sittende stilling, men ved noen dype åndedrett følte han igjen blodet bruse og følte hjertets slag. Så dyp en opplevelse var han seg bevisst at han aldri hadde hatt, og han bevarte disse opplevelser hos seg selv i taushet og som en hellig hemmelighet".

Marcello forteller videre at da interessen for hans eget liv nå var vekket, fikk han lyst til å vite noe om seg selv i fremtiden, og han skriver:

"Han satte seg igjen bekvemt til rette og festet blikket ut i den tomme luft i stollen. Til en begynnelse så han intet uten de dansende luftbobler som frembragtes av fuktigheten på hans egne pupiller, men ettersom hans blikk ble mer tilsløret og innadvendt, dukket bilder frem for hans indre syn, som opplevelser hvori han selv deltok. Det var scenerier med vann og skog, store sletter med sand som en ørken hvor han selv stod alene, atter igjen bilder av store byer, masse mennesker og et mylder av uforståtte opplevelser hvori han selv hadde fornemmelse av at han deltok, men likevel var utenforstående. Bildene skiftet ustanselig og uten sammenheng, og med ett følte han som om han stod - overfor noe stort, ufattelig og meningsløst. Angsten kom og hjertet slo hårdt, og det hele oppløste seg i intet.

Han reiste seg hastig og gikk ut i det klare dagslys for nu følte han atter igjen en knugende angst overfor ting og begivenheter som han følte ville komme, men som han ikke visste hva var eller hvori de bestod. Han undret seg hvorfor han ikke hadde følt Maries nærhet og hvorfor han skulle være så ensom. Som vanlig når han gikk fra stollen tok han avskjed med hver enkelt ting som om alt var levende, velsignet stedet og gikk langsomt ut gjennom den lange tunnel. Helt utenfor stod han lenge og tok sørgmodig avskjed med dette sted som hadde vært så meget for ham. Det brast noe i hans sinn som han stod der. Det var en smertelig fornemmelse som å ta avskjed med en del av sitt eget liv, med noe som var tapt for alltid."

Endelig kom dagen da Martin tok avskjed med sin barndoms by. Det var sårt og ondt å reise fra Hjalmar og Marie, som begge fulgte ham til toget. Han vinket til dem så lenge han kunne se dem på stasjonen. Så satte han seg inn i kupeen og gråt.

Kristiania gjorde et voldsomt inntrykk på ham, men han var glad over å være fri fra et håndverk han ikke interesserte seg for og over den stadige oppsikt. Han søkte stilling ved jernbanen og vedla følgende attest:

Kongsberg, 1. juli 1897

Martin T. Haugen, der har været i min Tjeneste i ca. 3 ½ år, kan jeg anbefale som en flink, edruelig, paalidelig og lærenem Gutt. Så jeg tør trygt anbefale ham til hvem som helst der faar ham i sin tjeneste.

*Eberh. Eriksen
Bagermester*

Han fikk avslag på sin ansøknings. Men han ville prøve igjen etter en tid. Mens han ventet, hadde han forskjellige jobber. En tid var han ved en kjemisk bedrift. Her vasket han flasker og fylte dem med forskjellige væsker. Han var imidlertid hele tiden på utkikk etter arbeide som kunne gjøre ham bedre kvalifisert til stilling ved jernbanen. Å være baker tellet ikke noe særlig der. Han var heldig, fikk jobb ved Kristiania Maskinverksted i Thorvald Meyers gate. Her arbeidet han fra 6 om morgenen til 6 om kvelden som sjauer. Senere ble han håndlanger og sveiser. Han var flink og lærte påfallende hurtig alt nytt. Etter en tid ble han overflyttet til lysverkstedet, støperiet og kjeleverkstedet. Han ble også sendt ut på reparasjonsoppdrag, og avanserte til tegnesalen, hvor han fikk overføre tegninger av broer og andre interessante konstruksjoner. Her hadde han stor nytte av sin visuelle hukommelse, som han første gang oppdaget hos boktrykkeren på Kongsberg.

Familien var nå flyttet til Arups gate i en større leilighet, hvor moren hadde losjerende, ofte jernbanefolk.

Martin søkte igjen ved jernbanen, men uten hell. Da oppsøkte moren en pensjonert oberst Eriksen, som hun hadde vært hushjelp hos som ung. Han hadde de rette forbindelser, og etter en tid fikk Martin beskjed om at han var ansatt ved jernbanen og ville få arbeide som lokomotivpusser i 3. distrikt, Hamar, så snart de ble en stilling ledig.

Dette var 16. mai 1898, han var da 20 år gammel.

Det ble stor glede i familien. En fast stilling ved jernbanen var ensbetydende med å være forsørget resten av livet.

Martin sa opp sin stilling ved Kristiania Maskinverksted. Der var man imidlertid blitt interessert i denne dyktige unge mannen med den rolige og beskjedne fremtreden. Han hadde allerede 28 kroner uken. De tilbød ham høyere lønn og forespeilet ham at han om kort tid kunne bli formann.

Men Martins beslutning om å gå inn ved jernbanen var ikke til å rokke.

Men den ledige stillingen i Hamar lot vente på seg, og Martin begynte å lure på om han hadde sagt opp for tidlig. Nå måtte han slå seg igjennom i ventetiden med småjobber. Sammen med

en tryllekunstner dro han på turne som buktaler, men det kastet lite av seg. Han utviklet i denne sammenheng også andre "kunster", husket den gangen han unngikk guttene på Kongsberg ved å "synkverve" dem. Han skriver at det gikk mange år for han forstod det som hendte, nemlig "at han overførte sin egen tanke som skapte bilder hos de andre. Senere i livet kunne han bevisst og med vilje gjøre dette, men lettest når det var noe det riktig gjaldt, men allerhelst når han var redd, men også når han var riktig glad til sinns. Denne tanke- og billedoverføring som ikke er avhengig av forstanden, kom ham ofte til nytte i mange både pussige og alvorlige situasjoner i hans liv, men det med guttene på Kongsberg var den første bevisste åpenbaring hos ham at tankeoverføring virkelig kunne skje."

Men det var en ting som plaget Martin i denne tiden, og det var at han hadde sverget ved bibelen at han skulle gjøre opp med førstesvennen når han var ferdig med læretiden. Han bestemte seg flere ganger til å reise til Sarpsborg for i det minste å få et muntlig oppgjør med ham. Vi lar ham fortelle selv: "Martin ble denne tid så ofte minnet om sitt løfte om å få et oppgjør med Johansen. Det kom til ham i drømme som i våken tilstand, han ble ikke kvitt ham i tankene. Det var ikke hat, bitterheten var heller ikke så sterk nu som dengang, men han fikk ikke fred i sinn for ham. Så en dag tok han en rask beslutning og kjøpte billett til Sarpsborg for riktig å snakke ut om det som plaget ham og samtidig si ham noen alvorord for all den tort og svie han hadde lidt under sin tre års lange læretid i bakeriet. Det var med eiendommelige følelser Martin gikk og filosoferte i Sarpsborgs gater der han nu var for første gang. Han holdt på å oppgi det hele og reise tilbake med en gang, men det var også ergerlig, nu da han var kommet så langt. Han følte at han måtte få dette avgjort og agiterte seg selv opp ved å huske og gjennomleve i fantasien alle forsedelsene, og han husket eden han hadde

sverget. Flere ganger hadde han gått forbi bakerforretningen, men nu tok han en kraftig beslutning og gikk inn fylt av uvilje og et forurettet sinn. Han ble møtt av fruene i entreen og Martin spurte barskt og uhøflig efter Johansen. Hun bare åpnet døren og skjøv den langsomt opp og sa med alvorlig og mild stemme: 'Han ligger der inne, han døde i natt'.

Martin luktet lik og ble grepet av en isnende redsel som snek seg som lammelse i hele hans legeme og ble stående med lukkede øyne og sammensunken i alle lemmer. Helt tilintetgjort

hørte han sitt subjektive sinn si: Hevnen hører Herren til. Martin mælte ikke et ord. Helt fortunlet kom han seg ut på gaten, visste heller ikke hvilken vei han gikk, men kom til seg selv igjen ved den mektige brus fra Sarpsfossen, da han stod på broen.

Martin gikk i en park og satte seg for riktig å bli klar over hva som var skjedd. Det var så ufattelig at han nettopp på den tid da sjelen forlot legemet skulle oppsøke dette menneske, for å ta hevn. Han hadde ikke et øyeblikk tenkt at noe slikt kunne hende, så opptatt som han hadde vært av sine følelser og tanker om gamle forurettelser. Han følte seg helt sønderknust og tilintetgjort ved å vite at han hadde fostret hevntanker mot et menneske hvis sjel Gud hadde tatt til seg og hvis legeme ennu ikke var koldt. Hvilken uverdige skapning han var og hvilke usynlige krefter var det som hadde ledet ham hit nettopp på denne dag og ført ham inn i stuen hvor det avsjelede legeme lå. Martin så sin tidligere plageånd i helt ny skikkelse, som han satt der på benken og gjenkalte den tid de var sammen. Tynn og mager var han. Hans dårlige humør satt kanskje i maven, som aldri var helt i orden, for han hadde hørt at magre folk med sure maver alltid var vanskelig å omgås fordi de selv aldri hadde det godt. Kanskje han var blitt likedan mot en annen, for noen måtte det kanskje gå ut over, hvis så var. Hadde Martin tatt feil når han trodde at det kun var uvilje mot ham personlig?"

Martin satt der og gjenkalte i erindringen alt det gode han kunne huske om sin tidligere plageånd, han husket etterhvert så mange trekk som kunne unnskyldte og forklare hans handlinger. Han husket at Johansen stolt hadde fortalt om sin sønn, og om hvor viktig det var å oppdra barn, hvor vanskelig ekteskapet kan være, men hvor viktig kjærligheten var. Etterhvert fremstod hans gamle fiende i et helt nytt lys. Martin følte anger og ruelse og forstod fra dette øyeblikk at ens verste fiender kan bli ens største velyndere og læremestere. Martin husket da han siste gang satt i stollen på Kongsberg og han opplevet hvorledes de mentale bilder formet seg i tanker. Også Johansen hadde en livsskjebne, som alle andre, og hans individuelle vanskeligheter var det stoff han hadde å arbeide med. Nå var denne sjel og individualitet på vei inn i "riker og regioner som Martin ikke kunne ha noen mening om"; Martin undret seg hvorfor han ikke på et tidligere stadium hadde begrepet noe av det han nu opplevet. Hvorfor måtte han alltid gjennom frykt eller lidelse før han fant frem til klarhet i de dunkle ting; Han spurte seg selv på vanlig måte, som han alltid gjorde, særlig under dyp depresjon og fikk kun ett ord til svar - hovmod; Under denne oppgjørets time oppstod der i Martins sinn et inderlig ønske, en taus brennende bønn om at han måtte få det forstandens og visdommens lys som kunne gi han evnen til å forstå alle mennesker. Ikke bare bedømme menneskene gjennom sine egne erfaringer, men betrakte dem ut fra deres eget standpunkt og deres egne beveggrunner til sine handlinger. Han gav i denne stund et stille løfte til universet, til alt levende, at hvis han kunne bli innviet i forståelsens lys hos menneskene, skulle han i ærefrykt behandle denne gave og aldri misbruke den."

Da Martin reiste tilbake fra Sarpsborg etter det han opplevet som "sitt store sjelelige nederlag", var han blitt "en helt annen." Han var blitt innadvent og taus, som om han bar på en dyp sorg, noe hans søsken la merke til uten å kunne forstå grunnen. Hans mor derimot så på ham med et forskende blick og spurte ham bekymret om hva som hadde hendt ham, "for var det ikke pengevanskeligheter, så måtte det være kvinnen som stod bak."

Den lille familien med moren som driftig midtpunkt slo seg såvidt igjennom økonomisk. Det lille Martin kunne tjene, gikk alt sammen med i den felles husholdning.

Siden han forlot Kongsberg, hadde Martin stått i ivrig brevveksling med Marie. De hadde bygget luftslott sammen, men innerst inne visste Martin at han ikke hadde noe å tilby henne, fattig som han var. En gang kom hun på besøk til Kristiania, og moren redde opp flatseng til henne på kjøkkenet. "Martin følte seg lykkelig over å møte Marie igjen, men det var kommet en skyhet, en forlegenhet over dem; De hadde mindre å snakke om, ingen steder å gå, og Martin visste at han umulig kunne binde noen kvinne til seg, slik økonomisk stillet som han var; Da hun reiste tilbake, ble ingen avtalte gjort mellom dem. Etter denne tid opphørte brevvekslingen litt etter litt, og godt og vel et års tid etter, fikk Martin vite at Marie var gift."

Martin gikk gjerne bort i ruinparken i Gamlebyen, for der var det så stille og fredelig. Og etter avskjeden med Marie, gikk han dit bort for "å dulme tapet av sin første ungdomsvenn." Han trøstet seg med at han hadde sin kjære mor og sine søsken.

Men kvinner dukket hurtig opp i Martins liv, og det skulle de fortsette å gjøre så lenge han levde. En dag satt han på en benk i ruinparken og tenkte på ingenting. Vi lar den 60-årige Marcello gjenkalle dette i erindringen: "Han la merke til en liten, lubben og sorthåret pike, som så meget oppmerksomt på ham, idet hun passerte. Martin fulgte henne med øynene og tenkte at hun vel hadde sett så langt på ham fordi han hadde sittet i egne tanker og sett måpet og rar ut, og det var nok slik, for nu så han at hun gikk raskt rundt svingen mellom trærne og

forsvant. Atter falt han i tanker, men sandelig var hun ikke der igjen, og nu gikk hun langsomt forbi og så blidt på ham. Martin ble varm i hele kroppen og gjengjeldte hennes vennlige øyekast. Hun hadde store mørkeblå øyne, tykke sorte øyenbryn, runde men bleke kinner, nesen var kanskje litt konkavt buet over fyldige, svakt røde leber, og sanderlig - så han feil, eller hadde hun virkelig det ene øyelokk - og det var det venstre - litt lavere enn det høyre? Men kanskje gjorde hun bare slik når hun så på ham, for det hadde ofte hendt ham at når noen så på ham lenge, så knep de det ene øyet sammen, akkurat som han selv. Det ble ikke vekslet et ord mellom dem, det ble kun med øynene og et bedårende smil fra henne som ble det første bekjentskap mellom dem. Så snart Martin fikk anledning, gikk han bort i parken han bodde jo så nær ved - og satte seg igjen på den samme benk og ved den samme tid som han hadde sett henne første gang. Nu satt han ikke og lyttet til sin indre tomhet, men anspent og speidende efter om hun skulle komme denne vei&ldots; Og der kom hun med hele sitt åpne vesen og med et vennlig smil som blottet skinnende hvite tenner. Martin ble så betatt ved synet av henne at hun været bort all hans bekymring i samme sekund. De hilste litt forlegent på hverandre. Hun het Lina og var fra Fredrikstad."

Hun hadde hatt lyst til å treffe Martin, for hun hadde en søster som kjente hans vakre bror Rudolf. Martin var igjen forelsket. De møttes ofte og gikk lange turer. Det stemte det med det ene øyne. "Martin følte at en usynlig bro ble bygget mellom dem i samme stund hun sa dette, og han kunne føle seg både lykkelig og liksom beslektet med henne når de satt slik tett sammen hånd i hånd efter at hun hadde løst sine lange sorte fletter og for morskap skyld bandt ham disse om halsen."

Martin bekymret seg litt over hvor hurtig han kunne glemme Marie for Lina, og lurte på om han egentlig var en trofast natur. Ulla snakket så forstandig og gammelklokt, særlig talte hun om hvor vidunderlig det måtte være å får barn efter at hun ble gift. Hun hadde en god oppdragende virkning på ham, syntes Martin, men det ble liksom av og til for mye alvor og for lite moro på denne måten, så det hendte dessverre mangen gang under deres bekjentskap at Martin istedet for å møte henne gikk på dansemoro, for dans og musikk med god takt var noe av det morsomste han visste. Dessuten hadde han så ofte hørt at den som sluttet å danse blir tidlig gammel. Når slik moro også var gavnlig, fant han ingen grunn til å oppgi den, og ofte trådte han dansen lett over tilje like inn i de små timer både på Løven, Teknikken og til og med på Frisjåhall på Kutorvet. Romanesene har alltid likt å danse, så søsknene, både Inga, Wilhelm og Kathe var ofte ute sammen og moret seg kostelig."

Martin fylte 21 år mens han gikk og ventet på å komme inn ved jernbanen, og følte seg ferdig med mange ting. Han følte at han hadde lagt et livsavsnitt bak seg og ventet på et nytt.

Endelig opprant den dagen da Martin fikk meddelelsen fra Hamar, jernbanens 3. distrikt, at han var ansatt som lokomotivpusser og skulle tiltre snarest mulig.

Han gikk en siste tur med Lina oppover Kongsveien, hvor de satte seg på en benk med utsikt over byen. Han var munter og fornøyd over det nye han gikk til, mens hun var taus og trist over at hun ikke kunne være med ham. Hun kunne jo ta post der, mente hun. Martin betraktet henne i smug der hun satt så ulykkelig, men han turde ikke love henne noe, for Lina tok alt så dypt alvorlig. Da de tok avskjed, følte Martin seg brutal og visste at han i denne stund mistet noe dyrebart&ldots;

Og her slutter også Marcellos erindringer. Det siste han forteller er at han dagen før sin avreise til Hamar, gikk en tur til den lille katolske kirken i Urtegaten. Der hadde han likt å sitte og meditere og forme sine tanker.

Vi vet lite om tiden på Hamar annet enn at han til å begynne med arbeidet ved jernbaneverkstedet mens han ventet på at det skulle bli en pussersstilling ledig.

Endelig, høsten 1900 ble han forflyttet til Otta som lokomotivpusser, og det nye avsnitt i hans liv begynner.

Marcello Haugen

foto © Hans T. Løkken